Контрольный экземпляр

Массе а мехкий пролетареш, вIашагIкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА,
НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадуьйла 1923 шера дениз • ШИНАРА, 3 ИЮНЬ, 1980 шу. • № 66 (6196). • Мах 2 кепиг.

Шоаш бахьан долаш коллектива балха тIа цхьаккха тайпа хьовзам ца хулийташ, хьалхашка латта декхараш дими тIеххкоачаш я дешхиддаиза социалистически яхье хьалха латташ бола болхлой дукха ба Н. Анисимова цIергIча Новогрозненски мехкдаьтта чакхдоахача заводе. Царех цаI я компрессорие машинист, коммунистически къахьегама ударник Ельчанинова Зоя Александровна. Шийн опыт дег раьза долаш дIалу цо къоначa болхлошта. Цудухьа хьехамча сийдy дукхача кагирхоша.

СУРТА ТIА: машинист З. Ельчанинова.

З. БАТЧАЕВА сурт.

ХЬАЙБАШТА — ШОРТТА ДОАКЪАР

Кхоачам хиллал доакъар Iалаш ца дарах дIаяхача Iан замалахьа хьайбаш хала Iангара даьхар республикерча бовхамаша. Хаоттама хьалаш дика долаш едай укх шерара бIаьсти. Каст-каста делхача догIаша сиха дегIайовлаьй кхашка дIайийнеи доналкарен баьцаш. Дика дегI даьхаш латт силосе а мошачa доакъара а лаьрхIа дIайийнача бIаьстан культураша а. Цу гIулакхаша хьахьокх ер шу цхьан шерах ах жерим хьайбашта тоъаргдолаш доакъараш кийчдара боккха аьттув болаш хилар.

Дика вIаштIехьа а даьха май бетта эггара республике хьалха доакъараш кийчдера Iалхаш дIаподадаьд Шелковской районе. Дерригача боахамашка лаьрххIа вIашагIъехкай доакъараш кийчду комплексаш, отрядаш, бригадаш, звеньяш. Царна керте латт дикагIбола специалисташ, партийни тIахьожам лоаттабеш дакъа лоац коммунисташа. Шоашта юкъе шерра социалистически яхь а йоаржаь дика эттача хаоттамах бизза пайда эцарн лакха овсарле йолаш балхаш деш боахк районa къахьегамхой. Кхы лхьаьхха дика гIулакх юкъедовладаьд шелковчанаша. «Хье юрта вахе — кийчъе 500 килограмм йол!» аьнна районе баьнна патриотически болам къовбалбаь хьа а нийца доакъараш кийчдеча хьинаре къахьегаш дакъа лоац ерригача предприятешкарчеи учреждешкарчен болхлоша.

Цхьабакъда, ишта даш гIулакхаш кхыча районашка. Цхьа тоан хиллах доакъарех хIама кийчдоьдац 26 майга кхоачаш Гудермесски, Назрановски, Урус-Мартановски, Грозненски, кхы цхьайолча районашкарча боахамаша. Цукка цхьана белгалдаккха деза цу районашка а май бетта хьакха мегаргйолаш кхаинхарек донашкарех баьцаш хилар. ТIаккха кхета хала да мангала балхаш шийн хапинахьа цигарча боахамашa дIадохадаь ца хилар. Дицдеинад — хьогI аьнна кхетаду боахамий кулгалхошта дIадаха Iа?

Массехи ди хьалха хьайбашта гIожен мошен доакъараш Iалашдара гIулакхаш мишта хIал хьожаш рейдаш еш хилар «Сердало» газета бригадаш. Цар белгалдаьккхад МIалгобекски, Сунженски, Назрановски районашкарча дукхагIдолча боахамашна доакъар Iалашдара къахьегамхой сарцагIа ца бахар а хIаьта цу гIулакха юкъе цIенхаштара кхоачамбоацараш довхкаш хилар а. Царех керттера дарех да донашкарен лхашкарен кхьача баьцаш шоай хIянихьа хьежха ца йолаеш тIехъдайтар, техника эсала кийчъяь хилар, баьца хьоар доаккхача агрегаташка цхьан сменагIа мара болх ца байтар, сенаж дIайолла бсa кIоагаш цIендаьзех кийчдаиен хилар, болхлошта юкъе социалистически яхь йоаржайра гIулакхаш мела леладар. «1980 шера гIожен мошен доакъараш кийчдарен цар дикал лакхъяран кхы тIа а де деларий хьакъехьа» КПСС ЦК-ах СССР Министрий Советой баьча соцам тIа оттаьча моральни материальни стимулех бизза пайда ца эцар.

Уж деррига кхоачамбоацараш геттара сиха юкъера дIадаьра, доакъараш Iалашдеча хьинаре болх боаршa колхозийн совхозийн коллективаш сарцагIъяхара, хIаьта доакъарий дикал лакхагIа хилийтара КПСС Нохч-ГIалгIай обкомо доакъараш кийчдара месячник кхайкадаьд 1980 шера 1 июнера дехо 1 июле кхаччалца.

Из долча цхьан бетта заданеш оттаьй 60000 тоннал кIезигагIа боацаш йол, 15000 тонн баьций хьоври, 52000 тонн сенажe кийчъе, аьнна.

Боахамашкарча къахьегамхошта дика хов июнь бутт доакъараш кийчдара эггара аьттув болашагIа хилар. Цудухьа цхьа сахьат хиллал йола ха дехьа ца йоаса де деза балхаш ма хулла дукхагIа доакъар кийчдара. Декхар кхоачашдара мел эша хьалаш: нах, техника, дIайийна а эрий тIаьнна а шортта баьцаш, кхы мел эшараш долаш да боахамаш. Цар кулгалхоша, специалисташа дира къовсам лоттабе беза болхлой къахьегам дика вIаштIехьбаккхара, ерригa техника балха юкъейоаллара, йол, сенаж, баьца хьовр, силос технологи ца телхаеш кийчъяра. Уж декхарийла ба деррига доакъараш дикал лакха йолаш Iалашдара мел эшарашка хьажа.

Укх деношка бийсайна а тIехьа болх беш хила еза ерригa сенокосилкаш, йолхьингаш, токхараш ю машинаш, подборщикаш, баьций хьоар доахe агрегаташ. Ишта къахьега деза деррига месячникаах.

Дерригачa боахамашкa дIайоаржае еза хке шера боарамца кийсдича укх шера доакъараш кийчдара боарам икъан вхаэен хакхбара «Шалинский» совхозе кхайкаьь инициативан Шелковской районе «Хье юрта вахе — кийчъе 500 килограмм йол!» аьнна баьнна болами.

Парте райкомаш, горкомаш, боахамий парткомаш деккарийла я компаексашта, отрядашта, звеношта юкъе ъержача социалистически яхьа лостам а гетлаш доакъараш кийчдеигa сихдара, уж дика хилийтара, йолаш йолчи ерригача торонех бизза пайда эцара коммунисташ, комсомольцаш, халкъа депутаташ, профсоюза активисташ, халкъа контролераш, городашкара шефаш — беррига къахьегамхой сарцагIбаха.

ХIара бовхме цаI-ах шера кхоачам хиллал доакъараш кийчде деза укх шера.

Л. И. Брежнева аьнад: «Вайна хьайбий боахамгара мел эшараш — дукхагIа дулх, шура, кхы продукташ, — уж дерригаш а, бухсоццача хьаьчача, кхоачам боллаш тайп-тайпара дика доакъараш хилара тайша да».

Таханарча дийнахьа къахьегамхой керттера гIулакх да шортта из кийчдар.

ТОРОНАШ ДУКХА Я, БАКЪДА...

Доакъар Iалашдари укх шера хьалхашка латта декхараш кхоачашдар дукха Назрановски районa совхозашка фу ду, фу де лерхI хьожаш хилар укх деношка «Сердало» газета рейдови бригада.

Эггара хьалха «Назрановский» совхозе дахар тхо. Укх шера планагIа 2600 тонн йол, 5 эзар — ча, 18 эзар — силос, 1,5 эзар — сенаж кийчъе йиъ бIаь тонн баьций витаминий хьоар даккха дезаш ба цу боахама къахьегамхой.

Из деррига доакъар Iалашде дезаш я цу гIулакха лаьрххIа вIашагIъелла Албогачиев Iусмана кулгалду бригади.

Цун доалахьа я 30 совгIа трактор, 14 косилка, кхыйола хилаиза ергIовца техника. Из ерригa дика тоаь я. Цул совгIа, доакъар Iалашдара оттаиь план а я отряде. Цунга хьежжа цхьа дакъа йоли чаи кепиш еш цийндергда. Белгалъяьхай плана тIа наьха балхнцара моральнии материальнии белам совбаккхара чакхйоахаргйола мероприятеш а.

Шин звенони йийкъай отряд. Царех йиккха опыт йола механизатор Муцольгов Бембулат керте латтар Наьсар-Керта 180 гектара тIа гураха аьла дIайийна хиина рожи кеин хьожхеш я хIанз.

Балха нормех дика лоархIабеш овсаре къахьег цига механизаторийна Оздоев Бийсолта, Евлоев Зелимхана, ВедзиевгIар Мурадеи Мухьмеден, Цолоев Бахьаудина.

Тхо цу боахаме тийнача дийнахьа 56 гектара тIара кени рожи хьсакха кхагарех Iойиллаяр дар.

ШоллагIа звено Албогачиев Iусмани ше кулгал а деш хIинц баьцарча конвейерам баьций витаминий хьоар доаккхаш йола агрегат бийдалца Iалминьяран люцерна хьокхиш я Пхьилекъоийн Юргарча отделене. Дика кхоачашду шоай декхараш укказа къахьегаш болча механизаторша а.

Люцерна хьакха йолийле рапс чуийкар цар баьцарча конвейера. ХIара гектара тIара юкъера лаьрхIача 20 тонн моша доакъар даьлар, план итт йолаш. ЛаьрхIачул 4—5 центнер дукхагIа йоал хIара гектара тIара люцерна а.

— Ишта дика хьургIаш ноагIа доакъара дIа мел йийна кхыйола культураш а. Масала, 650 гектара тIа хьажкIаш, 345 — дукхаза шерашка тIаюила баьцаш, 311 — горохана цхьана дIабийна кеш, — йоах совхоза керттерча агронома Газдиев Ахьмада.

Кхоачамболлаш йоачаш йолаш геттара дика дегIайоагIаш я хIанз Сунженски дукъа тIа гIолла доача даьгIенашка эрий тIаювла баьцаш а. Соахка йоаъаз этта 359 гектара тIара мара хьекха хиинаеце, укх шера 700 гектар совгIа йолча моттигера чуэцаргъяй уж. Цу гIулакхо вIаштIехьдоалийтаргда юкъера лаьрхIача 720—730 тонн йол кийчъе.

Доакъар дукхагIа Iалашде йиш хулийтача ехь а цхьан дикача гIулакхах пайда эц совхозе. Косилкаша трактор дIайохалургйоица даьгIенаш ферми, контора, мехмастерске болхлошта, школай хьехархошта, бахача наха юкъе ен. култ-кара буц хьекхаш кийчъяьча аьлах ах совхоза хьалургйолаш барт а бийя.

Сахьата йиъ бIаь килограмм даккха низ болаш баьций витаминий хьоар кийчду цхьа агрегат я совхозе. Шийттъла тIа шу да из йола. ХIаьта хIанз тиитъеинай. Каст-каста йохаидаь хьалха санна нормаш тIехкхоачашъеш къахьега вIаштIехьдалац цу агрегата балхага хьожиш волча механика Гардзнов Iийсайна цун новкъостацта. ХIаьта а ма хулла дукхагIа хьоар даккхар дукха шоай низ дIакхоачар ду.

Доакъар кийчду йоккха цех я хIанз совхозе хьаеш. Укказа оттаиьй сахьата 1,5 тонн баьций витаминий хьоар даккха, 800 килограмм гранулаш, 2 тонн доакъара брикеташ е низ дIакхоача кхо агрегат. Из дь аьлча доакъара бaза чIоагIъе совхоза геттара докккха новкъостал дерга ца. ХIаьта фу хьал долаш я хIанз?

РЕЙД

«Госкомсельхозтехника» ПМК-ара из цех хьеш боахнача монтажникий бригада кулгалхоно Астапов Анатолий Николаевича яхачох, цаIах бутт баьлча болх дIабола бе кийча хургъя цех. Цунца цхьана, электричество хIатIайоалаю подстанци йоацаш болх дIа ца болабеш дикка ха яккха а мег, шийн ханнахьа подстанци хьа ца ярах Сунженски района Ленина цIерагIча колхозе болх ца беш дуьлагIа шу доаккхаш латта АВМ санна. Из тайпа кхоачамбоацар нийслургдоацаш подстанци хIанзе хьае йолае а сихагIа яь йикха а хьажа беза совхоза кулгалхой. Цул совгIа «40 лет Октября» совхозе долча тайпара а хург доацаш доакъара цеха шийн болча низигIа болх бе йиш хургйолаш хилийта еза подстанце электричество. ХIаьта «40 лет Октября» совхозе мишта? Цунах дувц «Госкомсельхозтехника» ПМК-а электромонтажий участка начальника Мастеров Николай Герасимовича:

— Ер санна доакъара цех хьаьй «40 лет Октября» совхозе а. ХIаьта укказа латтача хIара агрегата 200 киловатт электричество эш, ерригача цеха — юкъера лаьрхIача 700. Цунца цхьана, укх деношка болх бе йолайолийтаргйолча цу боахамерча доакъара цеха электроэнерги 100 киловатт мара хилийта йиш йоацаш я оттаиь подстанци. Цу тайпара 400 киловатт мощность йола кхы а цхьа подстанци оттаяца цехана болча ах низах мара пайда эца торо хургьяц «40 лет Октября» совхозе.

Шоай цеха подстанци оттайташ из гIулакх дагакхаба деза «Назрановский» совхоза кулгалхоша. ХIаьта хIанз хьаеш йола доакъара цех таргарча хана болх бе ца йолаиолийте, кIезига низ болча цхьан АВМ-ица баьцийн витаминийн хьоар даккхара укх шерара план кхоачашъе карагIдоале тамаш я.

Кердача доакъара цехе нийсдалийта кхоачамбоацар ца дийцача, деррига доакъошка дика вIаштIехьбаьккха чакхбоаккх доакъар Iалашдара болх «40 лет Октября» яхача совхозе а. Арсаев Даута кулгал а деш йолаш я укказа цу гIулакха лаьрххIа вIашагIъелла бригади а. Ерригa техника дика тоаь я. Цунга хьожаш ба балха говзал дика караерлаь мастераш — наладчикаш Арсаев Мухьмад, Гадиев Яхьья, слесараш АрчаковгIар Юнаси Вахей. Оттаьй паьха балхацара белам совбаккхара мероприятеш.

ХIанз, рапс хьокхаш, хьинаре къахьег механизаторашa Олигов Муаса, Кодзоев Салмана, Гадиев Беслана, кхычар. Моша доакъар дIакхухьаш да АВМ латтачен шурий фермашкен.

Доакъар Iалашдара укх шера хьалхашйв латта декхараш кхоачашде шоай низ дIанхоачаргхиларах шеко яц цу шинна боахама кулгалхой.

Цунца цхьана, из тешам бац «Экажевский» совхозе. Фуд бахьан! оахаш долча лаьттах 12 процента тIа мара доакъара культураш дIае боаъо ериалц укх шера боахама. ХIаьта соахка цу гIулакха 16 процент лаьттах пайда ийцар укказа.

ХIара гектара тIара планал совгIа тьуикъам чуэцаш хилча а цу хьале доакъар Iалашдара план кхоачашъе карагIдаргдац совхоза. ХIаьта эрн тIайоала буц а 77 гектар лаьгIеийнара шера тайкха йиш йолаш яц. Цудухьа доакъара культураш дIаюв кхаш шерде аьттув бала хьажа беза республика юрта боахама министерства а района юрта боахама управлене а кулгалхой. Цунах тийна хургда дIахо йодача хана цу боахама хьайбаш леладераша доакъартдола толмаш. ХIанзчoa совхоза шурий ферма республике дикагIйолчар мутIарашка йолаш хьайоагIа.

Лоамашта юхе кхаш долаш районе кхыча боахамашкарчуа тIехьагIа дIа а ю. хьал а кхуя «Экажевский» совхозе юрта боахама культураш. Цудухьа доакъар кийде хIанз а доладаьлац укказа. Цхьабакъда, из болх моллагIча дийнахьа дIаболабе деррига кийча да. Тоаьь латт доакъар Iалашдара вIашагIъеллача Арчаков Хамтхачи кулгалдеча отряда доалахьа мел йола техника, оттаьй план, наьха балхацара белам совбаккхара мероприятеш.

Укх деношка 45 гектара тIа соахка дIайийна хиина люцерна хьакха йоласргья механизаторша. Из болх ахкъ дийнахьа чакхбаккха лерхI.

Дукха лакхъар дукха цхьа дакъа йол низагIа фу деттаю йолча агрегатий новкъосталца йоакъаергья.

АВМ яха установка а хIанз цу боахаме оттаеш. Цунца цхьана подстанци хIанз а вIаштIехьъинклаиза я. Из кхоачамбоацар ма хулла сихагIа дIададакха деза.

А. ДЖАНДИГОВ,
Назрановски района халкъа тIахьожама комитета председатель;
М. ЗАНГИЕВ,
Назрановски района «Путь Ленина» яхача газета редактор;
М. ХАМАТХАНОВ,
ткха спец. корр.

Грозненски «Электроприбор» заводе дукха болхлой ба иттлагIча пятилетка заданеш хана1 дикка хьалхабьнна кхоачашъеш. Царех ба электромонтажницаш, коммунистически къахьегама ударникаш Щербаева Светлана Александровнаи Аветисова Ольга Тархетовнаи. Укх пятилетка тIеххьарча беттай чотагIа къахьегаш ба уж. Цхьаккха смена дIаяийтац цар шоай нормаш 125 — 130 процент кхоачаш ца еш.

СУРТА ТIА: монтажни балхаш деш ба электромонтажницаш С. Щербаеваи, О. Аветисоваи.

И. ПЛИЕВА сурт.

ТIЕХЬАБУСАРАШ БОАЦАШ БЕ БОЛХ!

Кхетамца пайда эц торонех

Укх тIеххьарча шерашка дукха балхаш даьд Грозненски экспериментально механически завода болхлошта юкъера яхь дика вIаштIехьъяккхара, цунна кулгалдеча цIенхашта тоадара.

— «ТIехьабусараш боацаш бе болх» яхача ростовчаний инициативагIа тхо къахьега доладалалехьа дукха нийсланра тха предприятие шоай сменни нормаш бетта заданеши кхоачаш ца еш бараш, тIехьалоеаш йола бригадаш, участкаш, — аьлар завода директора Негинский Леонид Моисеевича. Иштта къахьегаш доза гIулакх гаьна дала йиш йоацилга кхетадеш бар предприяте кулгалхошкара мугIарерча болхлочунга кхачалаца бараш. ХIара дийнахьа, декадегIа итогаш е доладелар тхо яхье баьинараша даьхача къахьегама толамий. «Профессех дикагIбола болх ю с бригада» яха сийлен цIи яккхара яхь лелераша даьхача толамий итогаш ю бутт чакхбаьлча. Яхье котбаьнкараштa из сийдола цIи хьокаю ахчан преми а луш предприяте сийлен Улга тIа хьу уж. ХIаьта предприятерча цехашта, отделашта юкъе из сийлен цIи яккхара лярнача цхьа итогаш кварталагIа цкъа ю. Массе а дола технико-экономически хьокхамаш, къахьегамеи производственни дисциплина дика а йолаш хьалхара моттиг аьккхараштa лу «Предприяте дикагIйола цех е отдел» яха сийлен цIи. Завода сийлен Улга тIа а хьош, царна а хьоаиаш ахчан преми.

ТIехкхоачашъяьй завода болхлоша ихе бетта задани а. Халкъа эша товараш архе пара а чIоагIа йоакхо ю заводе. Укказа кийчъеш я ешкашта лаьрхIа йола подсвечникаш, берий белилгаш савокилагаш, легкови автомашинашта ремонт дра лаьрхIа кхаь тайпара йола профилаш кхыдола товараш. Уж арахецара паччахьалкхен план тIеххоачашъеш я. Духхьал бит бетта задании совгIа уж товараш арахийцад шин эзар сома мах ба.

Вай мехка дIаккхьача ца Iеш доазол арахьарча мехкашка а дIаухийт заводе кийчъеш йола тайп-тайпара продукци. Масала, дIабахина май бетта Кампучи яхача халкъа республике дIахьийтар укказа кийчъяь йола массехк тайпа продукци. Шоай продукци дIаийеш бола потребителаш тIа-тIа дукхагIа хулаш латташ хиларца дукхдейна арахеца продукци дикагIа хилийтаре шоашта тIалатта бехктохам дика кхетабеш ба заводе болхлой. Цар укх шера заводе кийчъеча лесашта пачхьалкхен дикала Знак хьакайтай. Кхы мел йола продукции цхьоалагIча категорех арахецаш я. Дукха болхлой ба укказа шоай тамагIа а долаш продукци кийчъеш е цкъа дIасеча юха ца ерзеш дIайохийта продукци мара кийча ца еш я. Шоай тамагIа а долаш продукци кийчъерех ба токарь Овсянников Николай Васильевич, строгальщик Чекин Владимир Егорович, кхыбараш.

Предприяте коллектива болх тоабара укх шера болхлой юкъарча собране дийца а дийце пхе бригадах цхьа комплексни сквозной бригада вIашагIъеллар заводе. Цунна керте оттавир йоккха опыт йола Забабурин Алексей Александрович. Бригада коллективо кийчъяьча продукцех мара алапи хьокадаш цунна. Укказа вIашагIъеллай бригадин совет. ХIара дийнахьа цо итогаш ю бригадерча хIара болхлочо мишта болх баьб хьожаш. Цига данъа ловцаш хул участкай мастераш, производствени отдела викалаш. Цхьаккха тайпа дикка гIалат а доацаш тIехдика болх баьб аьнна бригади совето хьакъоистабаьрашта дукхагIа лу алапи. ЭсалагIа болх баьрашта чухьахха хул луш дола алапи. Цудухьа хIаравар яхье хьалхара моттиг яикха, балха тIа гIалат ца вала гIерт, цу гIулакхо тIатIа тоадолийт бригада производствени хьокхамаш.

Комплексни бригада вIашагIа а ела бригадни системагIа къахьеги, болабалалехьа сборщикаша дукха балха хи яехьа йовйора ханнахьа заготовкаш цакилар бахьан долаш. Къаьстта дукха из саина дола гIулакх нийслора бутт болабеинача хьалхарча деношка. ХIанз дукхагIа болхлой оцаш болча дIахьожабу уж. Болх боацаш ха яехьа йовеш бараш кийсльц. Комплексни бригада вIашагIъеллача дехо цхьа моттиг нийсъеннац цу коллективе къахьегамеи производствени дисциплина толхаль. ХIаьта цун производствени хьокхамаш тIехдика да. Цунга хьежжа бригадерча болхлоша ийдеш дола алапи а дикка лакхдеинад.

СССР керда Конституци тIаийца кхо шу дуьлча денга кхачалехьа иттлагIча пятилетка задани кхоачашъе доккхий декхараш тIаийцача завода болхлоша тIегIертта къовсам лоаттабу КПСС XXVI съезд хьаеллача денна сийленца наькъабахара. Цу даькъе яьркана социалистически яхье хьалхара моттигаш а яьха, хIанзалехьа пхе шера план дикка тIеххкоачашъяь заводерча пхе болхлочо. Царех ба токарь Дудников Иван Павлович, фрезеровщик Саргудаев Алексей Николаевич, сверловщик Юнакулов Алимджан Азтибович, аьшнапхьар Гулан Володя Семенович, плотник Бабенко Николай. Пятилетка задании кхоачашъе тарго болаш кхы а итташ болхлой ба заводе.

Б. КОСТОЕВ.

НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА СИЙЛЕН ГРАМОТА ЯЛАРАХ ДОЛА Д. К. БЕЗУГЛЕНА

НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА

УКАЗ

КепайоазонÐµ дукхача шерашка беркате болх барах, общественни вахаре хьинаре дакъа лацарах, ваьча дийнахьа дена шовзткъе итт шу дизарца дувзадеина Нохч-ГIалгIай Автономни Советски Социалистически Республика Лакхехьарча Совета Президиума Сийлен грамота лойла Безуглый Дмитрий Кириллевича — «Грозненский рабочий» яхача республикански газета редактора.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель Х. БОКОВ.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь Н. ПРАВЕНЬКИН.

г. Грозный.
1980 шу, 2 июнь.

ОРБИТА ТIАРА СОВЕТСКО-ВЕНГЕРСКИ ЭКСПЕРИМЕНТАШ

НИКЪ БАРА ЛОСТАМ ТЕЛА ЦЕНТР. 30 май. (ТАСС). Орбитальни комплекса дунен халкъашта юкъерча экипажа таханара белха ди хьалдина да тайп-тайпарча тохкамех. Советско-венгерски цхьанарча экспериментий доккхагIа дола дакъа кхоачашду тIехьагIа хьаьъяхача экспедице экипажа — космонавташа Кубасов Валерей Фаркаш Берталаеи, хIаьта Попов Леониден, Рюмин Валерен цаpна гIо ду станце бортовой системайн Iилма аппаратури балха тIахьожам лоаттабу.

Космически материаловедене программата хьежжа «Кристалл» яхача установка тIа «Беалуца» яха аргIанара шин эксперимент чакхъяькхай. Цар де лерхIар да невесомоста хьалашка хIамаш лоалaра, диффузе, кристаллизаце процессаш тахкар. Цу гIулакха хьахержадар кIален цIастеи.

Тахан экипажа беча балха юкъе йоккха моттиг къоастаьй лаьттан атмосфера Iомадаран технически эксперименташтеи.

Царех цхьанне тохк Маьлхо цхьан оагIорахьара йоахьарах станцена деформаци хилча оптически приборий соацаш меттахьа алар. Из эксперимент йоаялиалехьа орбитальни комплексе пхорагIа йоаллача соапо маьлхагахьа а ерзаю стабилизаци а ю. Цул тIехьагIа космонавташа комплекса тайп-тайпарча доакъошка латтача навигационни приборий гIочца синхронно юст Маьлх бола моттиг, хIаьта из фотопленка тIа а йоакх.

Вокх «Иллюминатор» яхача экспериментo де лерхIар — станце иллюминаторий оптически свойствеаш хувцаялара количественни мах бар, из дувзадеина да йийла космос йIаьхчача хана Iаткъарца. Эксперимент еш пайда эц болгарски Iалманхоша оттаьча а хьаьча а «Спектр-15» яхача аппаратурах.

Космонавташа кхоачашъеча «Рефракция», «Заря» яхача эксперименташи де лерхIар — маьлха сердала спектрометрировани процеш горизонта тIа тайп-тайпара лакха болча хана Маьлха сурт даккхарцеи атмосфера характеристикаш тахкар.

Медицински тохкамаш дара программагIа чакхъяькхий «Работоспособность», «Аудио» яха эксперименташ. Цар боагI-боагIача мах бу тайп-тайпарча хьалашка саго мел сиха а кийса а ше де дезар дара, хIаьта космически никъ бар космонавташта хIама хахара мишта Iаткъа хов. Организм инфекцена дукхал мишта отт хьахьокха цхьайола белокаш цIийца мелий хьажара эксперимент а ергйолаш.

Сарахьа телевизионни шин сеанс еш — лаьтта лостам телача Центре болча советски кхьча механикарчен журналисташта пресс-конференци йир экипажо.

Никъ бара кулгалдерашен специалисташи белгал ма дарра Попов, Рюмин, Кубасов, Фаркаш барт тоаш. нийса, вIаши дувцар дизза кхетадеш болх беш ба. Космонавтий могашал а царгара хьал а дика да.

Лаьттен таргарча орбита тIа цхьана деш дола тохкамаш дIахо хьош да.

БОККХА ТЕШАМ

КIезига бац болх беш кхалнах ГI. Ахриева цIерагIа назрановски «Электроинструмент» заводе. Царех дукхачар къахьегама доккхий толамаш доах.

1963 шера геттара зIамига йолаш, вIалла опыт йоацаш укхаза балха ера Султыгова Насапхан. Юкхьанца обмотчицалла Iомадуш ха яьккхар цо. Из балха говзал Iома а яь 3 шера цу профессех болх беш хилар Насапхан. 1970 шера болх беш ше а Назрановски ГПТУ-14 сайрийнарча отделене дийша а яьнна, 5-ча разряда лудильщица диплом хьанйцар Султыговас.

Цу хана денз заводе хьалхие лелаерашта юкъе я Султыгова Насапхана кулгалдеш йола бригада. Кхыча балхашка диллача кабела обмотка яра йолх дика хила безаш ба. ХIана аьлча дукхача доазол дехьарча мехкашка дIакхухьийташ ма йий цу бригадо кийчъя продукци. ХIаьта из хоатташи еаали хиларах тийша я-кх цу завода продукци меттел, вай мехка промышленноста сийле а. Цудухьа шоашта хьалхашкара бехктокхам кхета а беш, эррига араяхеца продукци тIехдика хьас гIерт бригада коллектив. Цу гIулакхах доккха дакъа доалл цун бригадира. Дукхача шерашка денз бетта заданеш 120—130 процент кхоачашъеш хьайоагIа Насапхана кулгалдеш йоли бригада.

Цо производстве доккхий толамаш доахаш бригадано дерттIа кулгалдеш хилара тешал ду укх тайпарча масалаш. 1965 шера денз коммунистически къахьегама ударник йолаш а цу сонча цIера сий лох ца долийташ а хьайоагIа из. Дукхача шерашка социалистически яхье нотало йоахаш хьайоагIа, цIеслагIчеи иттлагIчеи пятилеткай ударник я Насапхан. ВорхI шера кагирхой хьехамча йолаш а шии говзали опыти царна дIалуш хьайоагIа из. Цудухьа, иштта къахьегама доккхий толамаш дахарах, коллективна хьаькъалца кулгалдарах къахьегама Сийлен III степена орден, В. И. Ленина 110 шу дуваш сийлен Ленински гоамота, массехазза КПСС Назрановски райкоми райисполкоми хоастора грамоташ еннай цунна.

— Султыгова Насапхан хьалхара 1963 шера денз йовз сона, — йоах сборочни цеха парторганизаце секретара Н. Е. Камищевас. Цу хана денз цхьана болх беш да тхо. ЧIоагIа Iинерза а новкъосташта аналое сарцагIйоалаш а сага я Насапхан. Шии бригадах дег лазаш, хIара шии коллектива членашар фуд ховш, цар хьаштий бала болаш хьайоагIа из. Цудухьа уж а ба цун дегари. Новкъосташ хержай Насапхан завода кхалнахьа совета, нах балха бахийтара гIулакхашта йолча комиссе членалла.

Насапхана шии балхах лувц: Са болх сай дего хержача санна хет сона. Тхоай бригада чIоагIа дукха еза сона. Сага керттера дар долинность а доацаш балха дикали цувах бола бехктокхами ба. ХIара болхлочоа чIоагIа лоIам хул шиi къахьегамо наха лайла беш болга гуш, царна из эшилга кхетадеш хилча.

Хетачох, Султыгова Насапхана шии вахаре эггара чIоагIагIа доккхал денарех цхьа хIама да укх шера 24 феврале Назрановски района Экажевски кориками округе гIолла Нохч—ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета депутаталла ше харжар.

— Цу боккхача тешамо дукха доккхараш хьалкашка оттаду сона, — йоах Насапхана. — Цул совгIа, дика къахьега, из тешам сайх беннарий хьашташ кхоачашде декхарийла я со. Цунна аз сай низ хьнвари кходергдац.

Цунах цхьаьккха шеко я яц. Аллха мегаргбарех, боарех мара тешам болац хална. Царех я коммунистически къахьегама ударник, социалистически яхье хьалхалаттар Султыгова Насапхан.

К. МАРЗИЕВ.

БАРТ ХИЛАРГА ХЬЕЖЖА

Укх пятилетке цхьа шу дIадахийтадац тха коллективо тIаийца социалистически, декхараш кхоачаш ца денз. Сона хетачох, хала юкъе барт хиларо карагIдуьлийт тхона иштта овсаре болх ба.

Тхьо доярки пхеь бежа Iуйи ва ферме. Тхьаьи шии шера царех цхьаьккха саг раза воацаш дIа а ваьнна балхара дIаваххавац. Цунца цхьана керда болхлой кьатIаухаш моттигаш хул. Тха ферме болх бе керда баьхача доаркаех ба Сербиева Нурбика, Гандурова Тамара, Исраилова Асма. Садулаева Табарик. ВорхI класс яьккхача баьхнабар уж. ХIаьта хьалхашна латтача денхарех дика доархIабеш къахьегаш хьа а боагIа хIанз.

Хержа болх дикагIа караберзабе, кIоаргагIа кхетабе доккха новкъостал ду кIоначарна цар хьехамчаша, дукхача хана денз ферме къахьегаш болча доаркаша Шоипова Зарас, Ибрагимова Бирлантас, Азимова Розас.

Иштта барт болаш, шоайла новкъостал деш къахьегаро толамаш даха карагIдоалийт. Масала, шура яккхара планаш кхоачаш ца еш цхьаьккха доарка яц тха коллективе хIанз. ХIаьта дIабахача апрель бетти план 205 йолаш хIара гентара юкъера лаьрхIача 254 килограмм шура яьккхар ферме гIолла. ХIанз йоаккха шура кхы а дукхагIа я. Укх шера хьалхашка латта декхараш а хьалха санна тха коллективо толамца кхоачашдергхиларах шеко яц са.

З. ДИБИРОВА,
Ачхой-Мартановски района «Лермонтовский» совхоза доярка.

ГОРЬКОВСКИ ОБЛАСТЬ. Тюменски мехкдаьтта хьаеш латтача Сургут—Полоцк яхача трубопроводе гIолла Ново-Горьковски мехкдаьтта чахкдоахача заводе кхаьчад.

Горький — Ярославль яхача участке дIахо болх беш ба хIанз гIишлонхой.

СУРТА ТIА: мехкдаьтта провод юллача участке.

В. ВОЙТЕНКО сурт. ТАСС фотохроника.

Саги закони

ДАЬЙ ГIУЛАКХА ТЕШАМЕ ДА

Цу тайпарча девизаца болх беш ба милице чурча гIулакхий органашка болх беш бола къона болхлой. Царех дикка дакъа Нохч—ГIалгIайчен столице общественни порядок лораеш ба. Царна юкъера дукхагIбараш милице балха баьхкаб къахьегама коллективашка могабарца. Уж дийша баьнна, хьалхашка латта декхар кхоачашдаре тIагIертта оарцагIбоалаш, денал долаш нах ба.

Шоаш каралаьца из керда гIулакх тешаме кхоачашдеш хиларца дукхача къонеча болхлой цIераш дикаца ювцаш я милице горрайотделашка. Царех ва Айдамиров Руслан, Мусайханов Султан, Галаев Iалаудин, Эльмурзаев Абусаит, Ахмедов Магомед, Ибрагимов Айнди, Умайев Арсмен, дукха кхыбараш.

Революце шерашка шоай са дехка моастагIех советски Iаьдал лорадеш хиннарий гIулакх шоаш лорзагIа ца боалаш дIахо кхаьъа могаргдолаш болга хьахайтад цар. Цу даьхъе цар хьокхам нийбу Сийлахь-боккхача Даймехка тIом тIа хьалхарча мугIарашка лаьттача милице болхлошивра. Царех ва вай мехкахо Советски Союза Турпал П. Г. Гуденко, дукхача орденийи медалийи кавалер милице полковник М. А. Висаитов, кхыбараш.

ХIанз милице болх беш вола хIара кхоалагIа болхло комсомолец ва. Царех дукхачар шоаш хьалIаийца из гIулакх бехктокхаме хеташ кхоачашду, милице доккхагIдолча кхоахала сийлен гIулакхаш дIахо дебаду. Шоай декхар кхоачашдеча хана вахар кхо ца деш, турпалал гойташ дола масалаш кIезига дац къонача болхлой послужной списка тIа.

Иштта, Пецаев Сайхана — милице лейтенанта цо чIоагIа кхераме вола зуламхо Магомедов Хасуха лоацача хана шийгара къонахчал, денал гойтарах СССР Лакхехьарча Совета Президиума УказагIа ЦIеча Седкъа орден елар, хIаьта цига дакъа лоацаш хинна дружинник Сайт-Селим Чабдарханов цу зуламхочо детташ хиина геро кхийтта веннав. Из а орден луш бетталвашккхав.

ГIаьрахой лувцаш маькарло. ЧIоагIа денал гойтар шийгара милице сержанта Даурбеков Гуслвна. Участкови инспектор хиина Кирин Владимир кара гера долаш хинна нуламхо лоацаш вийнав, иштта веннав мугIарера милиционер хинна Мусаев Iийса а.

Шоашкара гIалат ца доалийташ балха декхар кхоачиндарах, оцаш моттиг йолла шоай са детка майра зуламхошта духхьала боалаш хиларах уж а цу тайпара боли кхыбола а болхлой Нохч-ГIалгIайчен милице сийлен летописа юкъебахаб.

ТIа-тIа къоналуш я милице кадраш: чурча гIулакхий органашка болх берий юкъера са 26 шерал тIех яц. Дукха ба царна юкъе Советски Эскара мугIарашка шоай гIулакх дов баьлча тхона юкъебаьхкараш. Царна опыт дIаяла, эшача дас синна тьехар де боккхатIбола новкъостий шортта болаш ба. Царех ва шиi хена ВЛКСМ Октябрьски райкома путевкадегIа милице балха вена хIанз полковник вола Пантелеев Евгений Иванович тхьаь шерал совгIа органашка болх беш вола Егоров Борис Павлович. Цу юкъа лейтенантагара подполковникага кхоачац лаьхвеннав цхьан хана ВЛКСМ Старопромысловски райкоме хьахьожаваь вола из, хIаьта областной комсомольски организаце рекомендацегIа милице балха вайта вола Патиев Саіада ТIахIир хIанз подполковник а чурча гIулакхий министерства политико-кхетама балха отдела начальник а ва. Иштталарех ва Ленински райотдела начальника заместитель Кудусов Нажиб Кудусович а, дукха кхыбараш.

В. ЦАРАНЕНКО,
НГIАССР МВД политико-кхетама балха отдела начальника заместитель.

Балха тIа дика кайоалаш ва

Ши шу совгIа ха мара яц лейтенант, ОБХСС инспектор Даурбеков Японца Зоврбик Ленински района милице чурча гIулакхий отделе болх бе волавенна. Бакъда, цу юкъа а социалистически доалахье лораечен спекуляцеца къовсам лоаттабечен из дика кайоалаш волга гучадьннад. Город Грознерча чурча гIулакхий отделан ОБХСС отделенешта юкъе дикагIчарех цаI лоархIаш я цар яр. ХIаьта из иштта хилийтара шийгаро, доагIар деш ва къона лейтенант а.

Краснодарски политехнически институт чакхъяьккха воалашше а укхаза болх бе хьахьожавир из. Керда гIулакх денадеинадале а дукхадар довлаш дацар. Балха къайлеташ йовзара мел эшаш дола новкъосталхьахар дир цунна йоккха балха опыт йолча боккхагIболча новкъостала отделене начальнига Дахкильгов Iадрахьмина Мувсас, цу отделене вокхагIволча инспектора Лабазанова Адам Абдулхалимовича.

Инспектора тIахьожам лоаттабу предприятеш, организацеш эррига района доазон тIа дIа-юха яьрна кхача дулха-шурий, кхача промышленноста предприятеш, дешара заведенеш, культурнопросветительни, дарбан, здравоохранени учреждениш, кхыдараш. Цу коллективашка социалистически доалахье лорарца, спекуляцеца къовсам лоаттабарца дувзаденна деррига гIулакхаш чакхдаха цхьа саг кхоаверговдилга хоиш да. Цудухьа ше балха венача хьалхарча денош дено общественностацара, къаьст-къаьстача нахацара бувзамаш тувса а уж чIоагIде а воалеслар къона эсар.

ХIанз цун активе ва иттаг Царех ба Исаев Хьамзат, Америханов Адлан, Тепкаева Сацита, кхыбараш. Цар новкъостал ду инспектора предприятешка, учреждениешка рейдаш чакхъяха, профилактически болх вIашттIехьбаккха.

Ше болх беча цу йоккха йоацача хана социалистически рузкъана тIаккхувдаш, хIамаш юхайохкаш хинна итташ зуламхой лувца а уж уголовни бехктокхаме озийта а вIаштIехьдаьннад юв. Даурбекова.

Каст-каста хул Японца Зоврбик ше тIахьожам лоаттабеча предприятешка хила тарлучеи е хиннеи зуламаш дIахо йодача хана юха ийс ца далийтара де эшарех лаьца цар коллективашта хьалхашка къамаьлаш деш. Иштта, хьадда предложенеш а кхувлаш къамаьл дьод городской телефонни станце болхлошта, Грозненски кооперативни техникума дешархошта, винно-коньячни комбината болхлошта хьалхашка.

Къахьегама коллективашцара бувзамаш а денгара денга чIоагIдеш хьавоагIа инспектор. Дукха новкъостий корабаьб цунна кооперативни техникуме. Кхоана торговле болхлой хургбараш мах беча шоашта болча аьттоина бокъонаш телхаерашца хIамаэ а къовсам лоаттабе Iомабар боккхача ловрхIаме хилар ларде а лаьца. Зоврбика хьалхлеяца торговле бокъонаш телхаерашцеи спекуляцеи къовсам лоаттабара укхааарча дешархоех лаьрхIа дружина вIашагIъеллай соахка. Цар новкъосталца наха чIоагIа хоатташ дола товараш хьуладеш доххарца, доагIачул кIезигагIа озаш товар ийдархошка дIателарца, царгара совлен маьхаш дахарца дувзаденна дукха кхоачамбоацараш хьагучадаьхар «Гастроном», «Горпищеторг» тикашка. Цу торгай цIерагIа представленеш яьчул тIехьагIа кIезигагIа гучадувл уж кхоачамбоацараш.

«Знание» общества член декхар цо теппиаме кхоачашдеш хиларо а цун аьттув боалийт общественностацара бувзамаш чIоагIде. Ше тIахьожам лоаттабеча коллективашка каст-каста беседаш еш, лекцеш ешаш хул из.

Социалистически рузкъана тIакхувдарацца, хIамаш юхайохкарацца лоаттабу къовсам вIаштIехьбоаккхача доккхий хIамаш карагIдуларца дукхаха чурча гIулакхий райотдела а министерства а кулгалхоша баркалаш кхайкадаьд, маьхера совгIаташ тийннад Японца Зоврбина.

Беркате хиннад ОБХСС инспектора карара юбилейни шу а. Баьчча вах 110 шу дизара наькадолхаш райотдела болхлошта юкъе яьрхача яхье мотт-ьмаирг а лаьрхIа хьалхара моттиг хьожайир цунна. ХIаьта укх денощка цун вахаре цIаккха дицлургдоца хIама хилар. ТIаделлача балха а общественни а гIулакхех дика кайоалача зIамигача сагах партеи членалла кандидат вир.

А. ПЬЯНИКОВ,
СССР журналистий союзе [illegible]

СУРТА ТIА: ОБХСС инспектор, лейтенант З. Я. Даурбеков.

КЪАХЬЕГАМХОЙ ПИСЬМОЙ — ДУКХАГIА ТЕРКО

«Къахьегамхой тIаийбара а письмошка хьажара а болх тоабара» болга КПСС ЦК соцам тIа белгалдаьккхад письмош партенеи махаи юкъера бувзам чIоагIбара лоархIаме фактор йолга, цар мохк мишта бах а наха фу хет а хьахойтилга, пачхьалкхен а общественни а гIулакхашца дакъа лаца цар нах юкъеувзилга. 1968 шера 12 апреле арадаьлар «Граждански предложенешка, заявленешка, жалобашка хьажарах» дола СССР Лакхехьарча Совета Президиума Указ. Къахьегамхоца укийтача жалобаш тIарча деташта кIоаргга анализ е еза. ХIара письмона тIехьа саг латт, царех дукхагIа дараш теркалде мегаргдолаш дь наха дувц вай вахаре хIанз а долаш долча кхоачамбоацарех.

Письмош тIа дукхагIа йолча хана дувц вахара хьалаш тоадара дешаш, къахьегамах дола законаш телхадеш йола моттигаш.

Дукхача письмошен жалобашен хьахьокх цхьаболча советски боахами кулгалхой балха тIа цIенхашттта кхоачамбоацараш долга. Нохч-ГIалгIай АССР прокуратура, районни прокуратураша хаддаза теркам тIалоаттабу республикерча предприятешка, учреждениешка, министерствашка, ведомствашка къахьегамхой жалобашен заявленешкен мишта хьож. Укхаза гучадувл граждани заявленешкен жалобашкиь хьажарах дола СССР Лакхехьарча Совета Президиума Указ цхьайолча моттигашка Iенжий телхаделга.

КIезига яц письмошка заявленешка шии ханнахьа ца хьожаш, де доагIар ца деш йола моттигаш.

Письмошкеи жалобашкен хьажара дукха кхоачамбоацараш да «Консервплодоовощ» яхача аграрно-промышленни объединене. Къахьегамхой письмоштен жалобаштен регистраци ерга, уж лелаелга хала дезача боарам тIа дац укхаза. Масала, 1979 шера апрель бетта «Родина» яхача совхоза болхлочо В. Мацкевича шийна премии ца луш йитарах йола жалоба дIаязъьяц. Иштта дIа ца язъеш йитай «Солнечный» яхача совхоза болхлочо Г. Эшаевай а жалоба. Г. Эшаевай тоалхаме доацача хаттара жоп дала 25 ди дийзар объединене кулгалхошта, хIаьта законо цу сехьаре жоп дала декхарийла ву цу тайпарча деша.

1979 шера май бетта НГIАССР Министрий Совета цIерагIа «Овощевод» яхача совхоза секретара В. Ерсамерзаевас лаьрь жалоба объединене къоастае дIаелар. Жалоба тIа дувцар совхоза директоро А. Килесханова балха ха йолча хана къараньаш мел, эздий доала гIулакхаш леладу, балхара дIалла шийга низагIа заявлени язъяйтай, яхаш. Дешага хьажа а хьежа де доагIар ца а деш, Генеральни директора заместитель хиннача С. Амхадова бутт баьнначул тIехьагIа В. Ерсамерзаева хьатIа а йийха «заявлени дIакъовла раьза я со» элийтар.

Иштта жалобашка во хьож «Грознефтеоргсинтез» яхача производствени объединене ЖКУ. Укхаза кхыметтел мел жалоба кхаьчай ховргдоацаш, кегаь леладу учет. ЖКУ граждаиашкара хьаухача корреспонденцега шии ханнахьа хьажац, телаш дола жопаш хоадам болаш дац.

Грозненски районерча «Пригородный» яхача совхозе дукха жалобаш вIалла жоп а ца луш ют е лой а геттара тIехьидаьккхе мара дац. Иштта, вахара хьалаш дувцаш болхлошкара денача 98 письмона жоп деннадац. Укх совхозе граждании тIаийбелга а вIаштIехьдаькхадац.

Къахьегамхой жалобашка хьожилга бехктокхаме ца хеташ леладу Надтеречни хиш дехкача районни системе, Ачхой-Мартановски районерча «Вамутский» яхача баьцалзараш леладеча совхозе, Суворов-Юртовски халкъа депутатий юрта совети исполкоме, кхыча дукхача предприятешка, организацешка, учреждениешка.

Предприятей, организацей, министерствай, ведомствай кулгалхоша дагалоаттадезза къахьегамхой жалобашкен заявленешкен хьожилга лоархIаме гIулакх долга, хIана аьлча наха фу хет, царна фу эш ца ховш хала хурга коллективана кулгалде. ХIаьта письмошца, заявленешца бе боагIачи бесса болх беча гIулакхерча сага, кулгалхочоа дикагIа йовзаргьл кхыча уйлаш цар хьашташ.

Ш. АУШЕВ,
НГIАССР прокуратура юкъара тIахьожам лоаттабеча отдела прокурор.

Зулам бекхам боацаш дисац

В. И. Ленина дукхаза хьалхадаьхад Советски пачхьалкхен аппарат хаддаза чIоагIъе езилга, шоашта наьарча гIулакхех пайда ийбеш кулгалхоша деча зуламашца лира къовсам лоаттабе безаш хилар, къаьстта бюрократизмаца, волокитаца боахама доал ца дарца, кхаьш нийдарца.

Пачхьалкхен аппарата, общественни организацей дукха дукхагIа бола бахахой шоай къахьегама декхараш тешаме кхоачашдеш, советски законаш лорадара ха тIа латташ. хьалкъа рузкъа кхом беш леладеш ба.

Бакъда, цунца цхьана вай республике нийсаьш ба, гIулакхах дика кайоалаш ва аьнна оттабаь а боацаш, бокъаш-безаш хиларца материально-бехктокхамеча балхаш тIа укийта мах. ТIаккха кулгалхой къаьстта «теший бенна» болча цор балха боагIаш бола тIахьожам лоаттабац. Цунца кхетаде доагIа уж паргIата шоашта аьттув болча бесса пачхьалкхен рузкъана дола деш хилар. ХIаьта гIулакхаш тIарча наха цу тайпара зуламаш лелададар бахьан долаш хьахул общественни беркъа тIакхувдараш, базар ераш нийдархошкара совлен маьхаш доахараш, кхьдоаь зуламаш.

У. С. Умаров Ножай-Юртовски райпо Саясан яхача юртарча культтовары тикана кулгалдеш хилар шу саргга йолча хана. Цу юкъа 4652 сом ца тоъаш висав из. Товараш лорадара, дерттIа доал деш уж леладара сагота ца хиннача цо деррпгача дIалаьрхIача 6 эзар сом эс даьд.

Суде цун гIулакх дувцаш гучадьннад из хьалха газосварщикалла болх беш хиннилга, хIаьта мах беча учреждене болх бара моллагIча сага ховчуш совгIа хIама хоиш из ца хиннилга, бокъала аьлча кхыметтел счеташца хIаме лархIа, отчеташ уттае ховш хиннавац. ТIаккха цу даькъе цунгара доатIар тьадехаш райпо а хиннала.

Иштта шии лоIамагIа вясача цо хан-хьинахьа мах баь ахча дIачулуш хиннадац, хаддаза доттагIашца къаракъ молаш, картех ловзаш пачхьалкхен рузкъа дIадоахийташ хиннав. Цу юртарча общественноста ца гуш ца хоаш дисадац из деррига, бакъда из юхатохара, зулам ца хилийтара сиго хIама даьдац.

Цул тIехьагIа укхаза болх бе хьожаваьа З. Ш. Магомедхаджиев. Райпо кулгалхошен бухгалтерен шии лоIамагIа вита хиннав из а. Лоацача юкъа 2 эзар сом ца тоъаш висав из.

«Промтовары» яхача объединене кулгалхоша хаддаза тIахьожам лоаттабац тикашка мах беш хьаIайна деррига ахча хан-хьинахьа госбанке дIачулой хьожаш. Из ховш волча № 17 йолча тика электротовараш, кхьегIаш лелаеча отдела заведующе А. К. Ахмедова мах баь хьаиннача ахчах тIара хьаийца 27 эзар сом подсобни цIалга чу леладаьд. ревизи ераш тIа а кхаьча из хьаэцалца йолча хана.

Аргунски гIишлой-материалий гIишлон-индустрен комбината мастер Б. Х. Сулейманов балха тIера аувлаш, материалаш хьайбелгеи дIахецилгеи цунца гIулакх доацача наха тIа а дилле, дIаухаш волга ховш дар цунца болх беча наха а кулгалхошта а. Бакъда, цу деша сагото еш цхьаьккха хилайзар. 184.54 кубометр ардакхи 7257 соми 94 кепиги маьха кирпишки нийшар цун.

Законо предприятe кулгалхойи керттера бухгалтерашн декхарийла бу материальнобехктокхамеча гIулакхаш тIа барий балха хаддаза тIахьожам лоаттабара, хан-ханнахьа дикен ревизеш яра.

Бакъда, шоай уж декхараш дага ца доагIаш санна Iеш хиннаб Назрановски мельзаводера бараш. Материально бехктокхаме бола мах отпуске болхаш е цигара арабоалаш ревизеш еш хиннанц. Цу деррига хьадеш хиннад бехктокхам мелбеш дола хьалаш.

Иштта, мельзавода кийчъьча продукце склада заведующи хинна У. М. Хашты-ров шии декхараш дерттIа кхоачашдеш вацар. Складе хьанйечен дIаухийтачен продукцена нийса учет лелаелга Iалашдеш хиннавац. Из бахьан долаш укхаза нийдад 9171 сома маьха 500 талий хьоар.

Иштта, Iаьдала зе даь вола из балхара дIаваьккхар, тIаккхо суде а кхаьчар цун гIулакх. Цун еш йола следстви чакхъяьккхаяцар из № 4 йолча Назрановски школа директора боахама гIулакхашта вола заместителалла вохийтача хана. ХIаьта района кулгалхошта ца ховш нийсденнад ала йиш йолаш а децар из.

Цу деррпгенца чубахна судамаш яь але а цу тайпара зуламаш дIахо а хулаш да. Цо дIадех шийгара гIулакхерча наха шоашта болча аьттоина леладу цхьаь цаI гIулакх бе боагIа лоархIам ца беш, бехке вар бехктокхаме ца озаш вита йиш йоацилга.

К. ПАШКОВ,
НГIАССР Лакхехьарча суда член.

Хулиганстваца—лира къовсам

Город Грознерча Ленински халкъа судо, суда председателa нов. Л. И. Филогеновас кулгал а деш, РСФСР УК 206 йолча статьяй 2 даькъага хьежжи Нетесев Михаил Иванович бехке веш дола дош дийцад. Дена корта иштта баI бирса хулиганство лелайр баьхаш долаш хьалха шоаза суд яь ва Нетесев М. И., хIаьта яь цинна суд законагIа йоагIача бесса чакхъяьккка а яц. Иштта гIулакх дале а, ше леладаьчох дехке ваьлиа вийна никъ хьалаьца дIаваха ваьц Нетесев. Дуне бIарга ма гуш, корта бохо малареш мелаш волча цунна лорай-консультационни комиссе хронически алкоголик хиларах тайра низагIа дарба деза оттадаьд.

Менна а волаш, гонахьарча вахах Iехь а ца хеташ, Грознерча Культурни яхача уещагIа № 4 йолча цIен гаьна воацаш бIеха сипараш еш хиннав из. БIеха мотт бийцаб хьаарбеьнанча лоамахоина Митюшинага, Никаевайга, Бериполовайга, Боковайга. кхаляаха хIама тоха гIийртан. Саца аьлча, соцаш хиннавац, Iехь а дайна общественни порядок телхаьй. Дош а дийна чувалла суд дьй цунна. Цул совгIа РСФСР УК 62 йолча статьяга хьежжа малар меларгдоацаш дарба де а хьожаваь из.

Дош дуац 1943 шера ваьча Шевцов Александр Михайловичи. Образовани йолаш ва, саг йоалаяьй шурий промышленноста управлене шофералла болх беш ва. Хьагучох нах санна сатийна ваха безам болаш вац. ТIехьдаьккха малар мел цул тIехьагIа ше фу леладу хац. Да ва ала йиш йий цох бераштa хьалхашка бIеха еппараш а еш ваьнагIа, берех из деташ хилга. Судо хулигана Шевцова дош дийца а дийца, де дезар даьд. Массехк дош ала безам бар са из болх беш хиннача коллективах чакхъца. Цигача шаьра хоавра цо каст-каста мелилга, цIагIа гIар-тата хулилга, бакъда суде из вувцаш яйта характеристика кхы дикагIа хила йиш йоацаш я. Хоаш ма хилара, иштта хаpu дуац хилча вIаштIехьдаргдац хулиганстваца вIенхаштта къовсам лоаттабе.

Тахан советски наькъа общественни вахаре — экономически, социально-политически, идеологически сферашка боарам боацаш дукха гIулакхаш карагIдийнад. Ниттаза сикача темпацца вай коммунизм хьалъеш доахкача хана вай вахарца тарлургдац дIанхача замах юхедисараш. «Зулам, общества духьаларча гIулакхий моллагIа а формаш, — белгалдаьккхад КПСС ЦК Генеральни секретара СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председатела нов. Л. И. Брежнева, — из социальни зулам да, цунца хIара дийнахьа къовсам лоаттабе беза. тIатеIIа, майрра къовсам».

«Правопорядок лораелга тоадарахи бокъонаш телхаерашца лоаттабу къовсам чIоагIбарахи» бола КПСС ЦК соцам боккха политически лоархIам болаш документ да. Цо вIаьехар кхоачаш а деш бокъонаш лораеш йолча органашца айхха бувзам лоаттабу бакача нахаца, халкъа дружинникашца, общественностаца. Бокъонаш телха ца нийтара предприятешка вIашагIъехкача профилактика советаша, порядок лораяра йолча общественни пункташа, правопорядок лораеча тIа-тIа дукхагIа дакъа юкъекхухь. Зуламаш ца дувлийтара цIенхаштта йола звеньяш а хинна дIаэттай уж общественни организацеш.

Кагирхошен кхуш боагIарашен бокъонаш телха та яйтара профилактика елга лоархIаме участок я. Милице, школа, къахьегача коллективай общественносто дукхагIа теркам тIалоаттабе беза цIагIара гIулакхаш вIаштIехьдоацача дезалашта, харцахьа дала гIертача берашта. Зуламашца толамца къовсам лоаттабара чIоагIа лоархIаме гIулакх да бехне вар тIаIазара кIалхара ца воалийташ йола ленински принцип лерргагIа чакхйоахилга, шии ханнахьа а дизза а даь зуламаш хьагучадоахилга.

Н. БУГАЕВА,
Нохч-ГIалгIай АССР юстице министерства консультант.

Социалистически интеграци лелаш я

ВАХАР КЕРДАДОАХА ЭНЕРГИ

Вежарий интернациональни солидарноста символ хинна хІанз СЭВ членаш долча европейски мехкаша цхьан къа а хьегаш хьалъяьча дукхача электростанцей цІерех. хІаьта ишта социалистически экономически интеграце эггара хьалхарча объектаех «ДоттагІал» яхача мехкдаьтта проводах, «Машар» оалача энергосистемах, «Вошал» яхача газопроводах. Цар хьагойт кердача тайпарча экономически отношеней маІан.

Дика ховш да, «ДоттагІал» яха мехкдаьтта провод йиллар бахьан долаш социалистически доттагІлен пачхьалкхенашка хьалха цу мехкашка вІалла доацаш хинна промышленноста доакъош дегІаахара керда лостамаш хьахинна хилар. Ишта, «ДоттагІал» оалача мехкдаьтта проводаца юзаенна я венгерски мехкдаьтта хими.

СЭВ энергетически комплекс дІегІайоалаеча доккха дакъа лоац цар мехко. 1971 — 1975 шерашка СССР-ра вежарий мехкашта дІахьийтадар 350 миллион тонн мехкдаьтта, 30 миллиард кубометр газ, 40 миллиард киловатт-сахьат электроэнерги. Карарча пятилетке кхы а лакхагІа да уж хьоахамаш: мехкдаьтта 370 миллион тонн гаргга, 46 миллион тонн сийрда мехкдаьтта продукташ, 88 миллиард кубометр газ, 64 миллиард киловатт-сахьат электроэнерги. Дерригa лаьрхІача карарча пятилетке СССР лу энергоресурсаш условни доагорв 800 миллион тоннага кхоачаргья. Цу тІа а, дуней рынке энергоносителий мах чІоагІа лакхбенна боллашехьа, Советски Союзо вежарий мехкашка экспорта тІа дІаухийтача мехкдаьтта мах дуней тІа латташ болча маьхa алхха 80 процент мара бацар 1979 шера.

Социалистически экономически интеграце кердача формашта тохкамаш ду шиъ тайпара йола полигон хилар энергетиках 70-ча шерашка. Дукхьал халкъа боахама цу даькъе хьалъе полайнр СЭВ исторе эггара йоккха тІа йола гІишло. Юкъар я СЭВ членаш долча массехк европейски мехка гІишлонхой отрядаши техникен юкъе эла СССР территоре тІа хьалъеш хинна «Союз» яха газопровод. Массане а баргагІа хьинаре къахьегарагІа вІаштІехьдаьлар трансъевропейски газопровод ханнехьа яь йистелкха.

СЭВ членаш долча мехкана цхьана балхаш а деш хьалъешъяр Винница (СССР) — Альбертиша (Венгре) яха тІехлакха напряжени хинна магистраль. 750 киловольт напряжени йолча энерге тІаьхо шин мохк вІашагІа бийзар. цхьабакъда цунна финансировани еча Венгрели Советски Союзаи совгІа цкъа дакъа лаьцар Болгаре, ГДР, Польша, Чехословаке. ГІулакх миштадар аьлча, керда лакха вольтни лини хьалъеш бар ерригача социалистически доттагІлен хьашташ кхочашдарв. Цо чІоагІбе беза СЭВ чудоагІа дерригa европейски мехкаш чулоацаш бола «Машар» яха энергогом. Цул совгІа, чахкбахара торо йоккха йолча магистрало хьаду СССР-ро электроэнерги дукхагІа лоаттаяра эша хьилаш. Къоастадаь аьлча, Венгри лаьрхІа я 1980 шера ше вай мехкара энергена ю импорт шозза гаргга совъяккха.

«Машар» яха вІашагІкхиятта энергогом хьахиначен хьалхара лакхачавольта линеш лоалахарча мехкий доазонел дехьаьнначен 60-ча шерашка а санна, вежарий пачхахьалкхений энергетинашa цхьана балхаш а деш хьайир ЛЭП-750. Магистраль болх бе йолаелча, советски специалисташа гІо дир шоай венгерски коллегашта тІехлакхача напряжени трасса караерзае. Венгрех хилар 750 киловатт напряжени йолча электропередача линена эксплуатаци еш бола дуней бІьлагІа мохк (СССР-ал, США-ал, Канадел тІехьагІа).

Цу тайпара низалаш дола линеш дІахо а хьалъе лаьрхІа да. Царех цаІ — СССР — Польша маршрут йолаш бар — дукха ха йоацаш хьалъе йолалай яхе мехко: ВНР, ГДР, ПНР, СССР, ЧССР. Из Хмельницки АЭС электроэнергена транспортировка е лаьрхІа я.

Украина хьалъеш латта Хмельницки атомни электростанци — атомни энергетика даькъера СЭВ членаш долча мехкана дукхьашха цхьана хьалъеш йола гІишло. 4 миллион киловатт низ бола электричества ядерни фабрика хьалъю Венгре, Польша, Советски Союза, Чехословакени низаша. Кердача АЭС-ра хІара мехкага кхоачаргйола энерги дукхалга диллача атомни станци хьалъеча цо лаьцача даькъага хьекха хургда.

Дуней халкъашта юкъера гІишло хьатъерашта Венгре масала, лоаттаю машинаш, механизмаш, материалаш, конструкцеш, буьзама аппаратура, автобусаш. Польшера кхаьчай электрически оборудовани, автоматически приборaш, гІишлошъю техника, металлопрокат. Чехословаке лу транспортни средстваш, станочно-прессови оборудовани, технологически оборудовани. Вай мехка тІаллилад хьалъеш йола гІишло проектаца Іалашъяр. гІишлон хьалъяра монтажни балхаш дар. хІаьта ишта АЭС эксплуатаци елгеи ядерни доагорца Іалашъелгеи.

Атомни энергетика дегІайоалаяр — 80-ча шерашка СЭВ членаш долча мехкашта хьалхашка латтача керттерча дехарех цаІ. Уж итт шу чакхдоалаш башха совгІа-шашагІа доацаш 37 миллион киловаттага кхоачаргда АЭС низалаш СЭВ членаш долча европейски мехкашкеи (СССР йоацаш) Кубеи. Ишта дІаледаь да социалистически доттагІлен мехкаша коллективно оттабьча йІаьхкача хана йолча энергетически программа тІа.

СССР ковкъосталагІа хьалъяь цхьан типовой сере атомни станцеш хІанзсе а болх беш я Болгаре, ГДР, Чехословаке. «Пакш» яха АЭС болх бе йолаелча «атомни энергетика клуба» чутІерхьа Венгри.

ТІеххьарча ханаца керттерча двыгъе АЭС эггара чоалханегІара оборудовани лоаттаьр Советски Союз яр. Тахан атомни машиностроениа бола база хьаяра дехар кхоачаиду ерригача социалистически пачхахьалкхенашa. Цу гІулакха дІададахача шера кулг язадаьдар 1981 — 1990 шераш чулоацача юкъа АЭС йолча оборудовани производствана а из вІашин лоаттаяра а дукхача оагІошкахьара специализаци кооперировани яра хьакъехьарча соглашени. Производства а кооперировани поставкай а боарамга диллача (массехк миллиард сом) СЭВ гома чу эггара йоккхагІа я из соглашени. Из чакхйоаккхача дакъа лоацаргда НРБ, ВНР, ГДР, ПНР, СРР, СССР, ЧССР. хІаьта ишта Югославе 50 гаргтача промышленни предприятеша.

Соглашене тІа белгалдаьккха да АЭС эшача керттерча оборудовани 50 процент гаргга яр СССР лоаттаергьа аьнна. Атомни машиностроени дегІайоалаеча шоашкара доагІа дакъа лоацаргда кхыча пачхахьалкхенаша а. Чехословаке вІаштІехьдоакх реакторaш арахецилга. Болгаре — биологически лорадара устройство, Венгре — атомни реакторaш шелъюхи цІендеш йола оборудовани. Польша ший низаш тІа лостадаьд йІоахал хувпа оборудовани хьаяра, хІаьта ГДР — лаьрххІа йола транспортни механизмаш арахецара.

Гидроаккумулирующи электростанцеш шоай тайпара йола «электрически копилкаш», цхьан хьалъяра хетаь я цхьаькха лоархІаме интеграционни проект. Цар белгалал дола хІама да йоккхийча атомни электростанцей балхо режим кийсъе торо хилар: нагрузка эІамига йолча хана, цар чу а лаьце Іовбу электроэнерги. Цул совгІа, царех пайда ийбе йиш я аварийни резерва хьисапе я. Хоадаьй СЭВ членаш долча мехкаша дукхача оагІошка болх бара кІийлен тІа хьалъе езаш йола хьалхара гидроаккумулирующи станцеш хьалъергйола моттигаш. Уж я Венгрера «Преликалосаки» Болгарера «Лапатиники».

СЭВ членаш долча мехкий интеграционни гІишлошта юкъе да массехк гидроэнергетически узел хьалъяр. Румынеи Югославеи юкъа хьалъю «Аьшка ков напа-раш-2» яха система. Болгареи Румынеи «Никопол — Турну-Магуреле» оала комплекс, хІаьта Венгреи Чехословакеи — «Габчиково — Надьмарош» яха энергокомплекс. ТІеххьара цІи яьккхача гІишлонах хургда Дунай — Майн — Рейн гІолла баха безаш болча 3500 километр бІаьхача Іаьрикача фордагара Къулбаседерчунга кхаччалца гІоргболча хьабелла безаш болча хи тІарча накъа дакъа.

Юрий СИНЯКОВ,
АПН корреспондент.

Шовзткъа итт шу совгІа ха я Нева тІарча городо баьчча цІи лелаю. Ленинград — промышленноста дукхача доакъой флагман я. «Ленинградски Металлически завод», «Электросила» яхача объединеней цехашка вІашагІъехкай мехка электрификаци яра хьакъехьа Ленина дагадаьллар кхоачашде торо хулийташ йола низ бола турбинаш. Невски завода сталелашнера арадаьннад дуней тІа эггара доккхагІа дола атомоходаш. Укхаза хьаьй планете эггара «гаьнегІара хІама бІаргагуш» ярех телескоп. Ленинграде арахец тракторaш, подъемни кранаш, рудовозаш, электронни комплексаш, тІехийса приборaш...

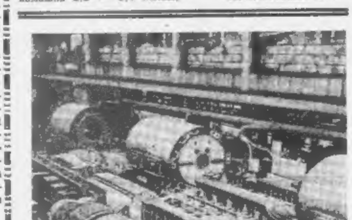

СУРТА ТІА: низ бола турбогенераторaш арахец мехка йоккхагІьярех йолча С. М. Кирова цІерагІча «Электросила» яхача электромашиностроительни объединене.

Ю. БЕЛИНСКЕ сурт.
ТАСС фотохроника.

Тешшаме гІа боахаш

Соахка март бетта къоана керда специалисташ — бригадир Булгучев Микьаил зоотехник Цечоев Мухьмади бахкичул тІехьагІа бригадана тоалелар Сунженски района «Заветы Ильича» колхоза шурий ферма гІулакхаш.

Масала, соахка гаргга а кхоачашъянзар пачхахьалкхенга дукха шурен йоахара хьалхарча квартала план. хІаьта укх шера шура йоахара кхаь бетта план 112 процента дукх доахара 160 процентах кхоачашйир. Къахьегама оцсарле кхы лох ца еш болх беш хьайоагІа ферма коллектив хІанз а.

Уж толамаш даха карагІдалийтар. эггара хьалха, шоллашдаь хиначa доакъостах Іан памалахьа кхом а беш пайда ийца хиларо. Масала, хьашкара даьяя дуса доакъар, цуяна юкъера дІахо пайда эца йиш йолаш дар хьакъоастадаьчул тІехьагІа мата дІаккхоссацар, чам тоабу тайп-тайпара микрохІамаш, концентраташ еттаж хьаьх а деш телар чa йол. Иштта кийчдаь доакъар хьайбашa юхе хІама ца ютаж дуа а, дуар дикка шура а лоре.

Дика хьокхамаш гойташ къахьега доккха новкъостал ду социалистически яхье а. Цун итог хІара дийнахьа ю. ДикагІболча хьайбаш лелaдерашта ахчая премеш тел, царех маду пенгазеташ тІа.

Доаркашта юкъе яьржача яхье хІанз хьалха Галаева Мади я. хІаьта шоллагІчеи кхоалагІчеи моттигашка — Пидиева Фадимеи Заигиева Маясурти. Керттерча даькъе цу кхаьнне къувс яхье хьалхаре моттиг.

Геттара овсаре къахьег деттача доахаита хьожаш болча беза Іуша ЗаигиевгІар дезалх: дас Мароза, цун къонгаша Висхани Мухьмадеи.

Иштта цхьан дезала мах ба къона доахан лeладераш а. Уж ба МержоевгІар шин воша Мухьадини Зелимхани. Мухьадица къонгаш Мурадл Мусан.

Лоамашка доахан лeладеш юкъера лаьрхІача 120—130 процент кхоачашъю цар хІара хьайбана дулх тІаккетий тара план.

ХІанз даьгІенашка доажаде доладаьчул тІехьагІа кхы а алсамъеьннай йоакка шура. Дийнахьеи буси юкъера лаьрхІача 7 — 8 килограмм йоакх хІара Іаттагара. Ферма кулгалхошта боккха тоам беш да шурий хьоанал боарамал лакхагІа хилар. Масала, района дукхагІдолча боахамашка 3,3 — 3,4 йолаш, укхаза шурий хьоанал 3,6—3,7 процент я. Из хьокхам иштта лакха хулийт доахана жимых телеро. Из зу доахайтара яьккхача шурий хІара килограммана бІаь грамм кхоачийташ.

Цунца цхьана, пачхахьалкхенга йохкаш йола шура шоллагІча сортах мара яц. Цу кхоачамбоацара бахьан гучадоакхаш ферма зоотехника Цечоев Мухьмада дуви:

— Дийнахьа шоазза бетта оаха бокка. Ведараш, флягаш сода чутесеча дІайхача хица йилачул тІехьагІа мара дІаболабац хІара доаркас из болх. Цул совгІа, хІара кхо де даьлча молзаводе флягашта дезинфекци ю. Лоацца аьлча, зоотехникая гигиенан бокъонаша дІадехкача тайпара вІаштІехьбеьнна чакхбоакх боккa беттара болх. Цунца цхьана, кху тайпа кІада доацаш шура хи кисех чакхйоакхаш лутт оаха ведарашкара флягашка йоттаж. Иштта болх беш эшача боарамагІа цІенлац шура. Цудукха из шоллагІча сортах мара хилац. Лавсан яха кІада даларе цІена хиларга диллача цхьоалагІча сортага дІакхоачаергъяр оаха шура. Цхьабакъда, района центре Орджоникидзевски станице массехказа хьежача кордаьдац тхона из тайпа кІада. Къаьстта чІоагІа эш тхона из хІанз, доахан ахкарча лагере долаш.

Нийсдолийташ хинна кховчамбоацараш дага а кховбеш дукхагІа йоакхо ю укх шера колхозе доакъар Іалашдара а доахана баьццара конвейер вІаштІехьъяккхара а. Масала, баьццарча конвейера лаьрхІа соахкартул йоаза дукхагІа — 78 гектара тІа тайп-тайпара культураш кхею укх шера колхозе. Царех 36 гектара тІера яраш доахана юаьй. Юха аьхе а аьха цига силоса лаьрхІа хьажкІаш дІаюргья.

ДІадахача дагь шера планагІа дІа ца Іуш йиса 26 тонн нетта а оттаеш, пачхахьалкхена шура дІаллара пятилетка план 7 ноябре кхоачашъе социалистически декхар тІайийцад ферма коллективо. ЛаьркІар кхоачашдергхиларех теша йиш йолаш да.

Масала, хІанале пачхахьалкхена 91 тонн совгІа шура дІаеннай колхоза хьайбаш лeладераша. хІаьта ах шера планагІа дІалла езар 105 тонн я. ХІара дийнахьа 1100 —1150 килограмм дІалуш хилар лаьрхІача, шура йоккхара ах шера план ханал вуонийтта ди хьалха кхоачашъергья цу ферма коллективо.

М. ХАМАТХАНОВ.

ДОАЗОЛ ДЕХЬАРА

Демократически Йемен таханарча дей цхьа лозунг — халкъа боахами къахьегамхой вахара хьали лакхдара лаьрхІа йола шоллагІча пятилетка планаш кхоачашъяр.

Мехка доккхий балхаш деш латт промышленни предприятеш вІашагІйохкаш, керда лаьтташ карадерзадеш, транспортн бувзами дегІабоалабеш, деш латт геологоразведочни балхаш.

Керда вахар хьалдеш латт южнойеменски халкъа авангарда — Йеменски социалистически парте хьалхленца. НДРЙ социалистически ориентаце никъ дІахкхайнабаьб цо.

СУРТА ТІА: Аденски порта [illegible]

АДН—ТАСС сурт.

ДУНЕ ЦХЬАН КІИРАГІА

«МАШАРЕ ТІАЛАТАР»

Варшавски Договора доакъошхой йолча пачхахьалкхенаша хьакхайкаь машаран кхохкам кІаьдбарви гІойле болаш йола керда лоархІаме инициативаш чІоагІа рьаза болаш тІаннйцай вай планета тІа машари кхерамзлен хьашт долаш мел бараша. Кхыметтел буржуазни американски газета «Лос-Анджелес таймс» а мукІарло даяза даьнадац лаьттан тІа дукха дукхагІболча нака Варшавски декларации «машаре тІалатар» санна лаьрхІай аьнна.

Империалистически низий агрессивни политика бахьан долаш дуней халкъашта юкъера хьал ирденачa хьалашка Варшавски Договора мехкаш, белгалдоакх «Корьере делла сера» яхача итальянски газето «йоанхо еш да дуней халкъашта юкъера кризис кІоарглургйола хьал ца хилийтара». Европа халкъаша чІоагІа дика хетадеш да континентера тІема кхохкам дІахо кІаьдбе лерхІаш социализма мехкаша лeладер.

Австре столице Вене хиннай «Гераз дІаданккарен кхохкам кІаьдбарен проблемах йола диалог» яха дуней халкъашта юкъера форум. Цига къаьстта теркам тІабахийтаб политически кхохкам кІаьдбарца цхьана тІема кийчо юхатохара даькъе даиза даргдоацарашта. Цунца дувзаденна белгалдаь европейски континентерча машара гІулакха цІенхаштта кхераме дар Малхбузен Европе гаьна кхоссар юкъерча боараме дола керда американски ядерни ракеташ дІанийсъяра хьакъехьара НАТО решени хилар. ТІатеІІа даласа даргдоацар да, белгалдаьнкхад итальянски сенатора Н. Пасти, из кхераме решени дІайоаккхилга чакхдаьккхар.

Гераз дІаданккхара йолча ООН комиссе а социалистически содружества мехкаша а иштта дІакхайканый керда машара инициатива. 80-гІа шераш гераз дІаданккхара шоллагІа итт шераш ла аьнна дІанкхайкадица дувзаденна цар дувцийта оттадаьд кхохкам кІаьдбелга кІоаргдарам тІема кхерам дІабаккхарам ве дезача конструктивни гІулакхий программа тІайола балха документ. ХьатІадоагІача итт шера керттера декхар социалистически мехкашта гу кховзткъей иттлагІча шерашка гераз Іоадерга кхатохара даькъе карагІдаьнна дика дар, ннйса дар лорадарх, чІоагІдарах, дІахо дегІадоаладарах латташ.

Советски Союзои кхыча социалистически мехкашеи шоллагІча итт шерашка эггара хьалха кхоачашде деза декхараш лерхІ ОСВ-2 хьакъехьарча советско-американски Договора ратификаци яра хьежна ядерни герза тохкамаш дела диза а массане а декхара хьакъехьара, радиологически герз декхара хьакъехьара, химически герз декхарен цун запасаш дІадаккхарен хьакъехьара, ядерни доацача мехкашта, шоай территоре тІа из доацачарна дукхьала ядерни герз ца даиххара хьакъехьара переговорaш сихха толаме чакхйоахилга.

Варшавски инициативаш могаеш я европейски континента доазонел арахьа а. Шоай кортамукъале, кхерамзле, социально-экономически прогресс бахьан долаш Азеи Африкаи халкъаша лоаттабу къонсем могабеш Коломбо хиннача конференце беррагаш рьаза а болаш хьаллаьцай уж. Гаргарча хана эггара лакхерча боараме вІашагІкхетара хьакъехьара предложени, белгалдаьд конференце генеральни декларацеи тІа, дуней халкъашта юкъера хьал тоадарен лаьттан тІа машари яхе-рамален чІоагІъярен гІулакха лоархІаме дакъа юкъе хьоргдолаш хилар.

ПАЛАЧИИ ЦХЬАЬНХА ЦХЬА ЗУЛАМ

Наьха цІий Іоухийташ негрятански гетто Майами хиннача событешта тІеххьа цхьаькха цхьа зулам а даьд палачаша. Къулбехьарча Корее танкаши бронетранспортерашии чу а хийца нах боабеш йохааьй городе Кванджу сага алементарни бокъонаш бахьан долаш ззараш болча патриоташа хьоаль хинна восстани.

ГІайттача патриоташа гороне шоай тІахьожам а оттабаь американски йовсараш лелхаьнчул тІехьагІа цу сахьате Къулбехьеи Корея йистошкара шиъ низаш дебаде йолаелар ВІашагІкхийтта Штаташ. Цига сихха дІаяхийтай «Корал си» яха авианосец керте дола тІема группа, цул тІехьагІа событеш дегІанхьрга хьежна кхы а кхо кема а дахийтад.

Американски южнокорейски герзашцарча низий вІашагІтеха командовани оалачо дукхьал Вашингтонера еннача указанегІа Соулерча диктаторски режимана Кванджура восстани йохае лаьрххІа тІема доакъош хьожадаьд. Из бахьан долаш ннйс дийнахьа дукхьала чІоагІа тІом баьчул тІехьагІа патриотий цІий Іодахийтад. Городе чукьийлхача танкашеи бронетранспортерашца хиннача салташеи бокъонца тІом беш хиннаб. ВІаьш городе бека мах улицашка боабаьб. Цул тІехьагІа массанена чукьонка белабеннаб. Дукха бараш салташа цу метте дІатІаеттаж боабеш хиннаб, кхыбараш къиза еттаж грузовикашта тІа а акусаш лодкъамаш эца дІакхувлаш хиннаб. Эггара хІелитагІа лаьрхІача а ззараш нах боа а баьб лоаа а баьб цига.

Вашингтоне хІанз из шоашта хала долаш санна кеп уттаю. Цу хьакъехьа ца ловш санна яду «Нью-Йорк таймс» яхача газето «Къулбехьеи Корее наха даь зулам лаьрхІа варгвоацаш дукха да» хІаьта «Кванджура юха сатем оттабарга дІабахи мах бонкха а бе» яхаб. Цунца цхьана буржуазни кепайоазув а администраце официальни викалаш а цу таІаларца США цхьаьнкха гІулакх а дац ала гІерт.

Малав цунах тешаргвар! Кхыметтел НІайча цІен ЭЯби-си яхача телевизионни компане корреспондент Б. Донсмор а мукІарло ве дезача эттаж: «Къулбехьеи Корее 39 эзар американски салтеи 7000 единиц ядерни герзи долаш хилара факт лаьрхІача хІаьта а ВІашагІкхийттача Штатех цхьаьнкха тайпара ала йиш яц из арахьара бІарахьежар я аьнна». Цу хана цо белгалдаьнкхад, «Вашингтоне паргІата баьнна доккха са даьнкхар Кванджура гІулакх беррига мехка дІа ца даржийташ дІахоададе аьттув баларах» аьнна.

ВІАШАГІЙОЛЛАШ ЛАТТ АГРЕССЕ ФРОНТ

Чакхъяьннай керттерабарех бараш юкъе болаш хиннача китайски делегаце Вашингтоне яь хинна визит. Цунна керте хиннав Политбюро член а, премьера заместитель а, КПК ЦК военни совета секретариата начальник а вола Гэн Бяу. 27 мае Гэн Бяос дІаьхдаь къамаьлаш даьд ВІашагІкхийттача Штатий оборона министрца Г. Брауица. ШоллагІча дийнахьа шин сахьата къамаьл даьд цо пачхьалкхен секретараца Э. Маскица, хІаьта иштта из кхийттав президентах Дж. Картерах а.

Цу массанахьа дийцар хьоадеш яц официальни Вашингтон. Бакъда, американски непайоазоно къайла хьоц цига дийцар пекински кулгалхоша ВІашагІкхийттача Штатий, НАТО, Японе агрессивни гІоазарашца юкъера фронт вІашагІйоллара хьакъехьара. Империалисташтоx Пекинан юкъера тІема буьзамаш шердара хьакъехьара хинна хилар. Дика хоьш да, масала, «Вашингтон пост» ма аллара «герзашта долча заказий йоккха список а яхьаш» Гэн Бяо американски столице кхаьча хилар. ХІаьта цхьа бахьан доацаш дац визита программагІа дукхача американски тІема объекташка. Пентагона герз лоаттадеш йола «Ай-Би-Эм», «Вестингауз», «Дженерал моторс», кхыяраш санна йолча предприятешка вахa лаьрхІа хилар.

Хьатучабовла башха ловш боацача Пентагона официальни викалаша, ЮПИ агентства хоам беш ма хиллара, белгалдаьннкхад «цхьаьнкха тайпара герз Пекинага дохкаргдац» аьнна. Г. Брауна цу хьакъехьа аьннар башха хоадам болаш дац. Гэн Бяоцара переговорaш чакхъяьначул тІехьагІа цо аьннад «ВІашагІкхийтта Штаташ оборона даькъера шин мехка юкъера буьзамаш дІахо тІехь-тІехьагІа чІоагІде гІерт», хІаьта цар «Китайца цхьана гІулакхаш лeладара хоадам боллаш йола вариантaш, цу даькъе оборудоване цхьадола тайпаш цунга дохкалгеи дІалулгеи а долаш кийч а ю». Э. Маски шийттара тІатеха переговорaш «дикка бернате» хиннай аьнна, хІаьта Дж. Картера белгалдаьннкхад США-неи Китайнеи юкъе «чІоагІа маьхе доттагІал» тоссаденнад аьнна.

Иштта, американски администраце, цхьан оагІорахьара, гучахьа дІахьоих социалистически содружествана, къамий-кортамукъалеи болама, машар безаш долча дерригача низашта дукхьала ерзаь йола агрессивни планаш Пекинаца вІаштІехьъяхха хьашт долаш ше хилар. Вашингтона чІоагІа ловш да американски дараш санна дола Китайс Афганистана дукхьала леладу гІулакхаш.

Вонх оагІорахьара, Вашингтон ца гуш яц Пекино вІашагІтохача антисоветски фронта ВІашагІкхийтта Штаташ керте оттае гІерташ Китайс леладу ший ловзар, китайски гегемонисташ шоаш де лерхІар, шоай хьашташ кхоачашде гІерт. Цунах кхета а кхеташ гаьнара дар эггара дикагІа хоалуш болча американски политикаша Вашингтонага йовх чІоагІа лоралуш хила, хІаьта «китайски карта ловзадеш гІалат а ма дувла».

Цу тайпара лораде яхаш ба Хуа Гофена визит яь хиннача Японе а. ТІема кийчонга дІадохийтар тІатохийта гІерташ китайски министера леладечоа комментареш а еш «Иомиури» яхача газето язду «Япони хьадда дукхьала хила еза Советски Союза дукхьала сраязь йолча Китая тІема стратегах дІакхетара» яхаш.

Е. ШИШКИН.
(ТАСС).

Іилман техникан доазонаш

МАЬЛХА КЕРДА БАТАРЕЯШ

Советски электротехникаша хьалъяьй шоаш моргаш кхы йоаца гелиобатареяш, маьлха энергех электрически энерги яра эффективность лакхъю цар.

Цхьан хана алхха специалисташта мара ца йовзаш хинна «Маьлха батареяш» яха термин тахан миллионаш болча наха йовз. Уж мо йола батареяш — искусственни спутникашта энерги лоттаю хьаст. Амма маьлха батареяша дукхьал орбите баь а ца Іеш кхычахьа болх бе йиш я. Царех хІанз шерра пайда эцтІанхача хала долча районашкарча метеостанцешта, маякашта, радиорелейни линешта электроэнерги лоаттаеча.

Дукхьашха цу тайпара йола батареяш вайцига араьлар шовзткъалагІа долча шерашка, цар КПД ерригa а 6 процент мара яцар. ХІанз Іилмахоша ший тайпара йола дисковн маьлха элементаш хьалъяьй, царех вІашагІйоккха йиш я батареяш.

Ловмашка даьча тохкамаша хьахьекхар массаза а питани лоаттаеш хиннатарел, шеко а йоацаш, уж тІех хилар. Еза йолча аккумуляторашта меттел делае йиш я уж шитача. Дукхала дІатІахьежача маьлха зІанараш хьагульеш йолча доазол дехьара гелиобатареяш санна а йоацаш, кердача элементий шинна а оагІорахьа фоточувствительность я. Цудухьа цар хьалуви дукхала хьатІахьежараш санна, юхеттаж йола а маьлха зІанараш. Иштта маьлха дукхагІча энергех электрически яр хьалул: гелиоэлементий КПД 15 процентага дІакхоач. Советски Іилмахоша яьча изобретене патент ийцай США-ас, Англе, Франце, дукхача кхыча мехкаша.

Мах тела ца безача маьлха энергех пайда эца йиш я юрта боахаме а, масала, йоккхал йолча е яьссаленнй районашка бурув теха хьача скважинашкара хий хьатІадоаккхаш. Будапеште хиннача «Советски Іилманеи техникаеи карагІдаьннараш» яхача выставке хьехьекхар маьлха йІовхалах пьнкхача электроэнергеца болх бу СВУ яха хий хьатІадоаха установка. Из латт гелиобатарея блокехи «Малыш» яхача бытовой электронасосахи.

Маьлха батарее блока хІара элемент герметически лотор даьча Іоакъинга шедилга хьисаве я. Чухьнахьа инертни газа чу — маьлха энерге полупроводникови преобразователь. Арахьарча средах лораль йолча преобразователю дукхкача шера хувца ца хувцаш болх бе йиш я (25 шерага кхаччалца). Цул совгІа, маьлха батарея конструкци тІабиина дом е лоа гелиоэлементаш тІара ше дІадоакхаргдолаш яь я, хІаьта из чІоагІа ловрхІаме гІулакх а да. Даьча тохкамаша хьахьекхар кердача установко низ боля гІомара буран, тропически йІовхал, арктически шелал лоергйолга. Хий хьаийдеш йола маьлха установка автоматически режиме болх беш а, профилактика еш каст-каста хьежа везаш а яц. Доазол дехьарча образеций санне цун е гелиоконцентратор, е аккумулятор, е малх баьн-баьннача оагІорахьа дІаерзе езаргйола устройства а яц.

США, Англе, Франце, Японе кхыча мехкаша советски Іилмахоша хьаьчa полупроводникови фотоэлектрически генератора конструкце патент ийцад. Цун гІонца маьлха энергеца болх бе йиш я транзисторни радиоприемникаш, телевизораш, электробритваш. Бытовой электроприборашка массаза а лeлаеш йолча батарейкашта метта дІаотта йиш я из. Укхаза вІаштІехьдоал батарейкаш хьалъеш дІаухаш хиннача бІаь тоннаш йолча марганца, цинка, алюмине кхом бе. Из устройство маьлха шин элементах латт, цар 10 вольт напряжени йола электрически ток хьаю. Эшаш болх хуле уж лерригІа е параллельно вІашагІхотта мегаргья. Дискови гелиоэлементий санна кердача батарейн а шинна оагІорахьа фоточувствительность я. Хи тІара, лай тІара, гІомар тІара отраженни йолча маьлха зІанарех цо электрически ток хьаю. Малх хьежача деношка баь а ца Іеш, фотогенератора болх бе йиш я морхаша из къайла баьккхача хана а. Балха тешаме а лелаш атта а я из, 15 шера хувца ца хувцаш болх бе могаргда цун элементашта.

Іилманхошта хетачох, дІахо йодача хана шозза айе йиш я маьлха батарея эффективность, хІаьта лаьрххІа полупроводникаш юкъейоалайой цун КПД 80 процентага дІакхоачалургда. Из дикагІа кхетадергдолаш белгалдоаккхаргда вай хьалхарча атомни электростанцей КПД ерригa а 17 процент гаргга мара ца хиннилга. Маьлха электростанцеш къулбехьа яь а ца Іеш, къилбаседе а е йиш я, укхаза дагадохкарах аьлча, деннеи буси хулаш йола маьлха радиаце интенсивность цхьайолча хана Сахаре хулачул а лакхагІа.

Феликс ДАНИЛОВСКИЙ.
(АПН).

Э Г Г А Р А романтичнегlа йола професси

Лаьттах, цун составах, строенех, дегlаахарах, цунна чу а цун букъа тlа а латтача процессах, лаьттара органически вахар дегlаахарах, пайдане оахналаш хьахиларен дlаяржарен закономерностех дола lилма да геологи.

Лаьттан чолашка кхоачадургйоаца руизкъан гаргаш хилар бахьан долаш, шин вахара хьал хадданза тоадара эша йокхий торонаш а хlайзарча хагарча сагl. Вай баьцара планета — дерригача руизкъан ганз. Денхар да уж хьа а лоха сага эшача гlулакхашка дlадахийтар. Из сага вахара керттера доли декхар кховчаиду геологе. Духхьал из lилма да тайп-тайпарча пайданеча оахкалий эалежаш хьахилара, дlаяржара, лаьттан ченашка дlанийсъялара закономерность гучайоахар, тlаьккха цу кlийлен тlа оттаю уж йовхна моттигаш лехара, тахкара lилман методаш. Цу тайпара, геологе lалашбу халкъа боахам хилавза йргйоацача минеральни бийдалца, хlаьта, долче, сага вахара а цуи практически тlулакхий а материальни оагlув. Хlара геологе донкхал ду шеч дерригеа вахар дlаденначи шийн халача, цкъаза турпалча, амма сий долча къахьегамех. Цу тайпана бола специалисташ кийчбу тха геологоразведочни факультето.

«Гидрогеологеи инженерни геологеи» специльностах инженераш кийчбу шин профилегlа: гидрогеологеи инженерни геологеи.

Лоаман инженера - гидрогеолога lомаеш йола объект я лаьттанна кlалхара хиш — уж хьахилара хьалаш, состав, белгалонаш, мел кlоарга да цар болам.

Сага хlара денпарча вахарен практически деятельностец бокъка лоархlам болаш хlама да лаьттанна кlалхара хиш, царех пайда эц нах баха моттигаши промышленни предприятеши хица lалашъяра, йоахал латтача моттигашкарча лаьтташка хий дехкара, lоахал ялара, электроэнерги хьаяра, тайп-тайпарча лазарашта дарба даре.

Тайп - тайпара гlирсаш хьалдарца дувзаденна инженерни геологе lомаю лоаман породай тайп-тайпара йола геологически процессаши физико - механически белгалонаши. Бокъоща инженерно-геологически гидрогеологически тохкамаш данза хьалъе йиш яц цхьаккха а промышленни, граждански здани, машинаьшкаш, автострадаш, метрополитенаш, гидротехнически гlирсаш.

Лоаман инженераш — геологаш, геофизикаш, гидрологаш кийчбу факультете хlанзарча хьнарча аппаратураца, оборудованеца, гойтара пособешца lалашъяь специализировании кабинеташ а йолаш йолча йиъ кафедро. Специальни дисциплинаш lомадеш шерра пайда эц института вычислительни центра ЭВМ.

«Мехкадьттен гази йоаллача моттигий геологеи разведкан» специальностех кийчбу шийн профила геологаш: мехкадьтта а газ а йоалла керда моттигаш лахаш бола геологаш - разведчикаш хьайийла яьнача гази мехкадьттеи доаллача моттигашта разработкеи эксплуатаци сага lилман ларда тlа кlаштlехьдаьккхара декхар тlалатташи бола мехкадьтта промыслови геологаши.

Хlапзарча ханарча геолога - мехкадьттахочун производствени балхий сфера кlоаггlа шийн тайпара я — цо чулоаш полевой геологически партешкеи экспедицешкеи бу болх, лехара, разведочни промыслови организацешка проектни lилма - тохкамен институташка ду балхаш.

lалаьмате шера да геологаша - мехкадьттахоша къестаду декхараш: мехкадьттен гази йоалла керда моттигаш хьаелар, запасаш лархlари лаьттанна кlалхарча кладовойшта разработка ара проект оттаяра lилман ларда тlа латта даниеш кийтъяри. дlадодар ма хулла кlеэигагlа а долаш царна чуди дукхагlа мехкадьттен гази яккхара мехкадьттен гази йоаллача моттигашта хьалхьалагlа эксплуатаци яра процессашта тlахьожам лоаттабар.

«Пайдене оахкалаш йоахна моттигаш лехарен разведка ерен геофизически методий» специальноста шин специализаци я: аренашкара, разведочни (е структурни) геофизикеи скважинашта тохкамаш дара геофизически методаш.

«Аренашкара (разведочни) геофизика» лаьттах долча lилмай комплексана юкъе эгара къонагlа доли lилма. Пайданера оахкалаш йоахна моттигаш лахарац, разведка ярак цо лерхl лаьттан чкъора строени (цкъаза кхы а кlоаргагlа йола ченаш а) йовла.

«Скважинаш тахкара геофизически методий» специализаце йовза лерхl бурув техача скважинашкарча породай состави физически белгалонаши, разрезе белгалдоах эггара перспективнегlа дола мехкадьтта а газа а тlоанаш, опробовани ара а дlахо эксплуатаци ара а уж хьйнну. Цуьна нефтепромысловн геологаш тlе ду ерриге ахьйна хехна халкьа бохама эша энергетически ресурсаш алсамъяха.

Студенташта хьехаш ба мехкадьтта геологе даьккъе балхаш яздарагlа берригача мехка бовзаш бола, дукха lилманхой, а юкъе болаш бола лакха квалификаци йола специалисташ. Ворхl геолого-минералогически lилмай доктор, профессор, 20 соагlа lилмай кандидаташ, доценташ ба студенташта-кагирхоштa шоай lилман знанеш, йоакха опыт дlаlоьеш. Факультета преподавателаша яздаь учебникаши учебни пособеши да вай мехка мехкадьтта вузий студенташта хьехараш.

Йоккхий торонаш я факультета студентий творчески дегlаахара, шоай дешара кругозор лакхъяра. Цу гlулакха лаьрхlа йола студенчески lилман кружокаш я ерригача факультеташка балхаш деш. Преподавателаша хулгаьа а деш шоаш даьча тохкамех хьахинарех докладаш ю студенташ института lилма-технически конференцешка яь ца lеш. Мехка ерригача кхыча мехкадьтта вузашка а, шоай lилман балхаш студентий балхий Ерригсоюзни конкурсе кхухьийт.

Цоаггlа теркам тlабохийт факультете спортивно-массови балха. Из кхсталеш а да хlана аьлча лаьттан чкъаш тохкашвар киз денал къонахчал долаш хила веза. Цудухьа факультета студенташа яйга атлетики, гимнастика ю, спортивни ловзарах лоаз, кlалтохаргах лет, боксе дакъа лоац.

Барт болаш а хьинаре къахьегаш а йолча геологоразведочни факультета коллективо раьза хинна чуэцаргба кердабараш — халонех кхераш боацараш, къахьегам безараш, керда моттигаш лехарий дунен тlа эггара сий долашагlа йола специальность тlагlертта а хьинаре а lомасргъяраш.

Дуала, деза доттагlий! Марша доагlалда!

Ш. АБРАМОВ.
М. Д. Миллионщиковн цlерагlа Грозненски мехкадьтта института факультета декан, доцент, Советски Союзан Турпал.

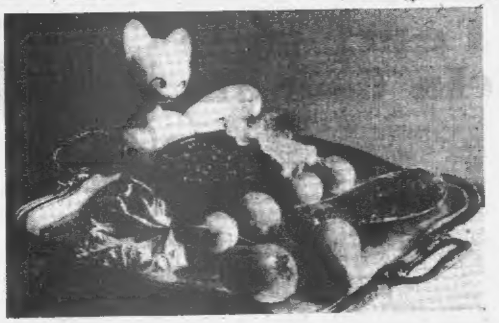

ОЛИМПИАДЕРА ПАРУСНИ СПОРТ

Яхтсмений олимпийски регата чакхъяргья эстонски столице 21 — 29 июле. Таллинерча олимпийски базе дукха балхаш даьд. Юха керда хьалъяьй кемаш латтаргдола гавань. Судейски коллегена а управлене автоматизированни система а (АСУ) лаьрхlа помещенеш йола «Парус» яха керда яхт-клуб хьалъяьй. Клубе я кают-компани а яхьашка дакъа лоацараштa лаьрхlа цlенош а. Пресс-центра кхоззa кlаштlараь здани хьалъяьй. Керда мастерскеш, эллингаш хьахинай. Тlехьара, города центрера Таллински залива юкхе уллача Пирита районага кхачалца керда, шерра автомагистраль йиллай.

Хьалхарча Олимпиадашка санна, Регата-80 программана юкъедихьад олимпийски классах дола ялх тайпара кемаш — «Финн», «Летучий голландец», «470», «Звездный», «Солинг», катамаран «Торнадо» хоххилга. Яхьашка котбаьнаргаш чоар хlаргба ворхlазза яхкача кемашта юкъе ахнех дуктагlа очкош яьхараш. Очкош лархlара система массаза а санна я: котало яьккхачое — 0 гlода очкош, шоллагlча моттигех — 3, кхоалагlчох — 5.7, йиълагlчох — 8, пхелагlчох — 10, ялхлагlчох — 11.7, цул тlехьагlа яьккхача моттига ялх очко lотlатох. Яхтай хlара классерча стартe хlара къаман сборне цхьа экипаж мара хила бокъо яц.

Хетаргахьа кемай хlара классе дакъа лоацаш 30 экипажал кlезигагlа хургьяц. Форда тlа регата гlулакх деш 200 гаргга катери кема хургда, цу даькъе прессаш, зрителашта лаьрхlа катераш а долаш.

Парусни флот дукха ха я олимпийски боламе белгтала моттиг дlалаьца. 1900 шера хиннача Олимпиаде дакъа лоацаш яр 7 классах долча кемашца 86 экипаж. Хlаьта 1920 шера хиннача Олимпийски регате яхтсменаша дакъа лаьцар 14 классах долча кемашца. Хlара парусни спорта Дунен халкъашта юкъерча соккне 75 мохк ба.

Олимпийски регатай программа дунихаза а хувцаденнай. 1972 шера Киле (ФРГ) хиннача регате керда шин класс lотlаккхийтар — «Темпести» «Солинги». 1976 шера «Дракон», «Звездный» яха кемаш программаяв юкъера а даьха, кхы а керда шин класс lотlаккхийтар — швертбот «470», катамаран «Торнадо». 1976 шерара Олимпиада чакхъяьннача тlехьагlа «Звездный» класс йола кемаш юха а олимпийски программана юкъедоаладир.

1952 шера Хельсинке хиннача Ловзарий олимпийски регаташка эггара хьалха дакъа лаьцар советски яхтсменаша. Цар дебют аьттув болаш хилацзар — динагlа йолча ялхнена юкъе царех цхьаккха а ийсвалaнзар. Толам баккхаппар цар 1956 шера Мельбурне хиннача Ловзарашка а.

Шовзткъе иттлагlча шерашка СССР-а олимпийски флотили хьахило йолаелар. Яхтай керда тайпаш карадерзадора, парусни спорта керда централ шерра хьалъе йоладелар Украине — lаьржача форда йисте а Днепра тlа а, Латве, Литве, Эстоне — Балтика тlа, Казахстане — Балхаш яхача lам тlа а, искусственно хьалъяьча водоемашка а, Волгана йисте ядача городашка. 1960 шера мехкарча сборне Москверой Ленинградерий яхтсменаш тниша а ца lеш, Таллинера, Киевера, Волгоградера а бар. 1960 шера Неаполе хиннача Олимпийски регате москвичаша Пиюсгип Тимирев Шутков Федорей «Звездный» классах йола яхта тохкаш дошо медалаш яьхар. Дото медаль кхаьчар Таллинерча Чучелов Александрага. «Финн» яха яхта тохкаш хиннача цо олимпийски чемпион Эльвстрем Паулъ (Дани) маrв шийла котвалийтанзар. Цу хьалкарча толачаlа тешал дора советски парусни флот бlаргагуш дегlаена хилара.

1968 шера олимпийски чемпиона титул яьккхар киевски яхтсмена Манкин Валентина (класс «Финн»). 1972 шера Киле хиннача Олимпийски регате котало яьккхар Манкина, бакъда, хlана цуига хинар «Темпест» яхача классах йола керда яхта яр. Цу хана Москвана таьна йоаиаш уллача Долгопрудный яхача городерча Потапов Виктора а «Финн» яхача яхтаца борза медаль яьккхар.

Кховзткъе иттлагlча шерашка дунен а Европа а чемпионаташка тайп-тайпарча классах долча кемашца советски гонщикаша кастласта толамаш даьхар. 1976 шера Кингстоне (Канада) хиннача Олимпийски регате уж баха а боагlаш юкъебахар дунен тlа эггара чlоагlача кхаь командана. Цар чота тlа яр «Темпест» яхача классе яьккха дото медаль (Манкин Валентин). «Финн» яхача классера дото медаль (москвич Балашов Андрей). «470» классера йиълагlа йола моттиг (Потапов Виктор), йиъагlа йола моттиг «Солинг» яхача классе (москвич Будников Борис). пхелагlа моттиг «Летучий голландец» яхача классе (лехкаш вар Арменера Леонтьев Владимир).

Таллинне олимпийски старташ дlайолаелалехьа хьалха вай сборне дукха ба дунен классах бола гонщикаш. Из шитта долга гучадаьлар хlанзара сезон дlайолаелча: Нердача Зеландe хиннача дунен чемпионате «Торнадо» яхача катамараний классе котало яьккхар Потапов Виктора.

Вай команде хьалхе латташ ба опыт йола гонщикаш Потапов, Манкин, Будников, Леонтьев, Балашов. Царел соагlа хьегучабьнваб къона яхтсменаш Хорецкий Сергей («Финн»), Гусенко Виталий («Летучий голландец»), Корячкин Юрий («470»), Сполан Олег («Солинг») Уж берригаш а олимпийски путевкаш яха безам болаш ба.

Вай сборни йиэза торонаш йолаш я кхаь-йиъ классах долча кемашца медалаш ляхара къовсам лоаттабе а дунен командашта юкъе эггара чlоагlагlа йолча кхаь командана юкъеяха а.

1979 шера, массаза а санна, Таллински заливе чакхъяьннача Дунен халкъашта юкъерча Балтийски регата теркам тlаллар ИЯРУ кулгалхой. ИЯРУ президент Беппе Кроче (Итали) Таллинерча олимпийски центра ерригача службаш чlоаггlа тахка а техка укх тайпара вывод йир:

— Олимпийски парусни центр Таллинe санна шитта хьалха болх бе кlанзалпа йолаеннаяц. Балтийски регата ерригача а службаша яла хlама доацаш, дика болх бора. Со тешаш ва дунен тlарча яхтсменашта олимпийски кемаш тахкара 1980 шера аьхки тlехдика хьалаш хургхилара.

ШЕЛУХИН Анатолий.
(АПН).

ЧУВАШСКИ МАСТЕРИЦАЙ Д О Г А М

Тхьовра хьалхарча хана Чувашe укх тайпара lовдал хиннад: маьре даха кийчлуча пускало шийн хургволча мара йовлаха дуц хиннад. Хlаране безам хиннаб шээаморг кхы хургдоацаш, цу тlа хоза догам де. Хоза догамаш деш кlада тlа маха боаккхар...

Хlинa уж шара догамаш мусс да, амма «Паха тере» («Хоза догам») яхача альгешевски художественни догам деча фабрикерча мастерицай дитгаьача мавхашта кlал юха а дийилу шоаш моргаш кхы доаца догамаш. Чувашерча мастерицай балхаш доазол дехьарча 50 мехка хиннад.

— Дукха ха йоацаш «Паха тере» яхача фабрика изделеш Москве дlахьовхаш дар тхо, — дуец «Росгалантерея» Чувашски торгови база управляюще Иванов Алексея. Оаха хьа мел денар мехкарча итташ йолча торгови базаша дlайицар. Фабрика продукци чlоагlа хоттташ я, цунга хьежжа йоккхача ярмаркашка из дlахьокхилга дега бокъда салоlам. Дукха изделеш ийцар Москверча, Ленинградерча, Украинерча, Прибалтикерча, мехкарча къилбаседерча а къулбехьарча а, Сибарегlарча. Гаьнарча Малхбоалехьарча оазаша.

— Фуа чувашски догамцара наьха безам тlаувзар?

— Эггара хьалха къаьгга къаман самобытности хlанзара белгало йола сурти, — йоах фабрика керттерча художника РСФСР а Чувашски АССР а заслуженни художника Екатерина Ефремовас.

Кастта 35 шу доалаш латт Екатерина Ефремова юрташна гlолла дела, оригинальни доли догамаш гул а деш, бола леладу цо. Масала, цо бlарча коллекци гулъяьй гаг йийха яьгlана наха телаш хиначa йовлакхий. Йоакхача палкашка, альбомашка — бlаьш доли хоза орнаменташ. Уж коральй «халхабувлача» леладеча йовлакхаш тlара, сурбонаш тlара, кхалнаьха баракъаш тlара, шеррача гата тlехкараш тlара, кочамашта тlара.

Хlара догама — шийн истори. Ер да «халхавулачо» леладу чувашски йовлакх. — Цу тайпара дараш леладеш хиннад саг воагlача-йодача халхавоалачо. Цецноаккх со филиграни болча шийн хозача балхаца. Чувашски мехкараша кlбашти ма хов дика деш хиннад уж догамаш. Догамаш lалашгара хьанйдеш хиннад цар. Цудухьа а цар укх тайпара цlераш а: «чlагарея цlог», «корсама бухь», «къодкка гlа», «сlажий lуль», «кlорига бlарг»... Халкъан догамий мотивех Ефремовас 500 соагlа композици хьалъяй. Альгешевски фабрика мастерицаша уж догамаш кlада тlа дехк. Хlанз фабрике хlара шера 80 соагlа сурт хьаду, 30 тайп-тайпара изделин арахец. Уж я кхалнаьха кочамаши блузкаши, костюмаш, дега татии, истола тlатуоса гаташ, салфеткаш, доржкаш, мlача наьха кочамаш. Шийн тайпара дола догам хоза тов искусственни хьоаса болча кlадашца. Фабрика изделеш йовзаш а езаш а хилар бахьан — цар хозал а чlоагlал а. Укх предприяте ерригa арахецача продукце пхе даькъах алънена пачхалкхея динала Знак енвай.

Петр СЫМКИН,
АПН корр.

Халхар. Х. МУКАЕВА фотоэтюд.

Чам бола кхача кийчбу говзанчаш

МОЛДАВСКИ ССР. Кхачан промышленноста Молдавски lилма-тохкама института lилманхоша сублимациени методагlа бокъя а бес керда соми комараши дукхагlа ялалга кlаштlехьдаьккхад. Из метод сенах латт аьлча, из латт сом хьалкагlа сиха гlорабайт, тlаккха, вакуум-аппаратшка царех хьахинна шан кристаллияшта испарени яйт. Цу хана сома форма талхац, бакъда дозал эшалу. Герметически дlакъайлача хlаман чу лелабу из. Масесех шу хьалха гаьн тlара хьаьнкха хиина персик е баьца комар хи чу lочутасса мара езац из цу сахьата «дийлу». Цул соагlа хьалха санна сок йолаши хоза хьаж иоагlаши а хул уж.

Цу методагlа лелаю натуральни сокащ а, царех яйга ворошок а еш.

Специалисташта хетачех сублимировании изделеш lалаьмате хоза чам болаш, лакха температураш лоалаш хиларда эргаш я. Уж чlоагlа къерд альпинисташа, спелеологаша, вулканологаша, моряташа, геологаша, хlаьта кастта уж юаергья Москве Олимпийски ловзарашка дакъа лоацаш хургбарашта а.

lилманхой рекомендацех хlана Кишиневски консерви комбинате из продукци дукха арахеца йоланьй. Укхаза шитта арахецаш хургья сублимировании томаташ, шибаз, гогошараш, тайп-тайпара сомини баьцадаарийи сокаши пюреи.

СУРТА ТlА: керда долаш гlорадь баьцадаараш чlоагlа чам болаш хетalу.

А. СИМОНОВСКЕ сурт.
ТАСС фотохроника.

Агитбригада — хьайбаш леладераш болча

Массехк ди хьалха Шалински района Сиэарой-Юртарча культура Цlен агитбригада хилар «Сержень - Юртовский» совхоза хьайбаш леладераш болча хьоашалгlа яха.

Самодеятельни артисташа кийчъяьр шерра чулоацам болаш йола концертни программа. Къахьегамхоша чlоагlа тlоараш детташ дика тlаийцар Тамаев Исхьажас, Магомадов Сайд-Ахьмада, Бибалигов Гlайрес аьнна Даймехках а безамах а долла иллеш. Иштта царна езаелар Газиева Рукъета, Несерханова Маьлх-Азне, Мехматхаджиева Розас наькатпандарца дlалехха ашараш.

Я. ИСРАИЛОВА,
тха юртара корреспондент.

Редактор Т. А. ТЕБОЕВ.

ТЕЛЕВИДЕНИ

3 ИЮНЬ
I ПРОГРАММА

8.00 — «Ха».
8.40 — Iуйренара гимнастика.
9.05 — «Дукха еза стихаш».
9.35 — «Карл Маркс. Къона шераш». Дукхасерийни телевизионни художественни фильм. Хьалхара серн.
10.40 — «Дунен халкъий творчество». (Венгри). Йистедаьлча — керлаараш.
14.30 — Кердараш.
14.50 — «Вай Пушкин». Телевизионни документальни фильм.
15.30 — «Даймехка lалама».
15.50 — «Берашта лаьрхlа». Назначается внучкой — яха телевизионни художественни фильм. Хьалхара серн.
16.55 — Спортивни программа. СССР говраш хехкара спорта чемпионат. Профсоюзий говрашкарча спорта комплексера передача. lадсьах едессара йола СССР чемпионат. Профсоюзий олимпийски комплексера передача.
17.35 — «Къонахий творчество».
18.05 — «Юрт: гlулакхонаш проблемаш».
18.20 — «Хlара сурта тlа мала ба».
18.45 — «Тахан дунен тlа».
19.00 — «Гамлет». Фильм-балет.
19.40 — «Къахьегама сийдеи байракхаш леларгйина».
19.55 — «Карл Маркс. Къона шераш». Дукхасерийни телевизионни художественни фильма премьера. Шоллагlа серн.
21.00 — «Ха».
21.35 — СССР футболна чемпионат. «Торпедо» — «Динамо» (Москва). «Торпедо» стадионера передача. Перерыве — «Тахан дунен тlа» яха информационни выпуск.

II ПРОГРАММА

18.05 — «Нохч-Гlалгlайчу гlоала».
18.35 — «Цlи», lалма - популярни фильм.
19.15 — «Дунен халкъашта юкъера обозрени» (нохчий меттала).
19.30 — «Сага зачоли».
20.00 — «Бийса даьккъал хайла шуна, бераш!».
20.15 — Документальни фильмий программа.
21.05 — Пачхалкхан Гуршай хоровой капелла концерт.
21.40 — Лоаматограмна телевизионни фильмий программа.

4 ИЮНЬ
I ПРОГРАММА

8.00 — «Ха».
8.40 — «Iуйранара гимнастика».
9.05 — «Ирах дала бераш». Берий коллективний концерт.
9.30 — «Карл Маркс. Къона шераш». Телевизионни дукхасерийни художественни фильм. Шоллагlа серн.
10.25 — «Киноникъбара клуб». Йистедаьлча — керлаараш.
14.30 — Кердараш.
14.50 — «Юртара балха хенош». Кинопрограмма. «Тlехьабусараш боаш», «Сеяне — юртара аош», «Акха йистедоалалахт».
15.25 — Хьехархочоа — акарий урок.
16.25 — «Эсий моттиг».
16.55 — «Говрий спорта йола СССР чемпионат». Арара испытанеш. Профсоюзий говрашкарча спорта комплексера передача.
17.25 — «Дlайоллалу акханара къахьегама яр».
17.55 — «Объектив».
18.25 — «Кхашт». Мультипликационни фильм.
18.45 — «Тахан дунен тlа».
19.00 — «lилман вазар».
19.30 — Р. Шумана иллеш дlаэал СССР халкъа артистка Е. Образцовас.
19.55 — «Карл Маркс. Къона шераш». Телевизионни дукхасерийни художественни фильм. Кхоалагlа серн.
21.00 — «Ха».
21.35 — «Доттагlий эхьмараш».
22.20 — Тахан дунен тlа.
22.35 — «Конфоланс дlадоьна йола хьалха яьнний халкъашта юкъера фестиваль (Франци)».

II ПРОГРАММА

17.35 — «Спорт». Телевизионни журнал.
17.55 — «Нохч - Гlалгlайчу гlоалах».
18.15 — Парте ветеран: Цунаев М. М. (1950 шера 1 апреле хинна передача шlаьхаа а тойтаргья).
18.45 — Сибхаь - Доккхача доттагlала юхьиган.
19.05 — Керда аз кинижкий оагlомаш. Р. Нашхоев «Халлара говзанча».
19.20 — Киножурнал.
19.30 — Яхье яьнача коллективашка. Грозненски УБР (нохчий меттала).
20.00 — «Бийса даьккъал хайла, кагий бераш!».
20.15 — «Ашарий кхоаьк».
20.45 — «Дийна дола лаьтта». Документальни фильм.
21.00 — «М. Равеля К. Дебюсси иллашлех иттальн концерт».
21.40 — «Говраш бетта хlала». Телевизионни художественни фильм.

РАДИО

3 ИЮНЬ

6.40 — «Юртана lуйрен» (эрсий меттала).
7.15 — «Грозненский рабочий», «Комсомольское племя» газетий обзор.
7.30 — «Яхье дакхан кидара». Беседа (гlалгlай меттала).
8.25 — Хоамаш.
8.30 — «Сагашкинский ширсовни лерахача аганка гергахелемента». Корреспонденци (нохчий меттала).
8.45 — «Эффективности декаде — партийни организацей теркама хlама (нохчий меттала)».
9.15 — «Гlога озду». Радиовыпуск (нохчий меттала).
9.30 — «Къона заманах» (гlалгlай меттала).
18.00 — Перелачий программе хоттамех лаьцаш (эрсий меттала).
18.01 — «Реакционни, ямилени хувцаларча политикана дуьхьаль лоаттабеча къовсаме яхь». Беседа (эрсий меттала).
18.15 — «Юрта болхане хьалха латтача болхлошта». Концерт (гlалгlай меттала).
18.00 — Керда хоамаш (эрсий, нохчий, гlалгlай меттала).
18.30 — Хоамаш.

4 ИЮНЬ

7.15 — «Грозненский рабочий» газета обзор.
7.23 — «Ленинан некъ» газета обзор.
7.30 — Хоамаш.
8.25 — «Дунен халкъашта юкъера хьал» (гlалгlай меттала).
8.40 — Доазийт керда илли (нохчий меттала).
9.15 — «Ирах, дола хаел», «Гражданский» совхоза комбайнерах К. Дудургов... (эрсий меттала).
9.30 — «Спортивни Нохч-Гlалгlайче» (эрсий меттала).
16.00 — Перелачий программа. Хаттар (эрсий меттала).
16.01 — «Депутата балха денош». Корреспонденци (гlалгlай меттала).
16.15 — «Къона. Дакъе, кхетечу догlа» (нохчий меттала).
16.45 — «Рисоводаш — вахте». Корреспонденци (нохчий меттала).
18.00 — Керда хоамаш (эрсий, нохчий, гlалгlай меттала).
18.30 — Хоамаш.

КАГИРХОЙ МЕХКАРИЙ!

№ 11 долча юкъерча городской профессионально-технически училище дlахкайнаду 1980—1981 дешара шера деша лакха говзал йола болхлой кийчбара дешархой дlачуэцаш хилар. Укх профессех:

штукатур-облицовщик-плиточник;
столяр-гlишлохо;
каменщик, болатеи lаьшкабетонийи конструкцешта монтаж еш вола монтажник;
облицовщик-плиточник-мозаичник;
болатеи аьшкабетонийи конструкцешта монтаж еш вола монтажник;
юрташка гlишлош хьалъю мастер;
слесарь-сантехник, газосварщик.

Каменщика, 10 класс чакхъьккхачун — дешара ха — 1 шу.

Деша дlанийбу кагий нахи мехкарий 15 шу дакъа а кхы боккхагlа а бале 8 класс чакхъьккха бале.

Дешара ха — 3 шу.

Училище чакхъьккхараштa юкъера образовании профессии lомаграх дола диплом дlалу. Училище дешийт мах боацаш. Дешархой кхачанца, обмундированеца, спецбаракъашца lалашбу. Деша бегlача хана дешархошта производственни практика йолча хана цар баьча балхах 50 процент ахча дlател.

Горожерча транспортеца, машинаькъегlа, самолетаца лелача хана дешархошта льготаш я.

Училище деша оагlаш яьккха ха къахьегама стажа юкъе йохийт. Тlехдика дешаш училище чакхъьккха диплом ийцараш мехка лакхехьарча дешара заведенешка деша бохийт болх баь хилараь стаж йоацаши деша дlаотташ телаш йола экзаменаш йоацаши.

Училище деша водача дlачуяла еза:
директора цlерагlа заявлени;
вахача моттигера справка;
образоване хьакъехьара документ;
вь ха тlайола тешал е паспорт;
4 фотокарточка (3х4 размер йолаш);
медицински справка.

Документаш дlачуийду хlара дена 8 сахьат даьлча денз 16 сахьат даллалца.

Училища адрес: г. Грозный, Старопромысловски район, Катаяма цlерагlа керда Поселок, Шефски улица, 23.

Автобусаш №№ 4, 6, 26 централни рынкера «Ташкала» яхача кхаччалца, автобус № 11 «7 линия» яхача кхаччалца.

БАХАЧА НАЬХА ТЕРКАМГА!

Грозненски аэропорто 1980 шера 15 мае Грозный—Ставрополь—Воронеж яхача маршрутагlа самолет АН-24 кlира кхозза леларгйолаш керда рейсаш хьаелл.

1980 шера 1 июне денз кlира кхозза ухаргья самолет ТУ-134 городашка Симферополе, Нижневартовске, Харькове, Риге.

Кlира кхозза Душанбе ухаргья ТУ-154. Грознера дlайода ха 18 сахьати 20 минот.

Самолета АН-2 рейсаш ю Нефтекумске кхаччалца.

Аэрофлота агентство выходной а делкъийга перерыв а йоацаш болх беш я.

Цаккхетар хатта йиш я укх номерагlа телефон техача 2-75-46, хlаьта иштта городашка Назране, Малгобеке, Гудермесе, станице Наурске, Надтеречне Аэрофлота кассашка гlолла я.

Хоттамаш

Тахан республике гlоллеи Грознеи хувцалуш моркаш а йолаш, йоачаш а йоацаш, малхбоалехьара секунде 5—10 метр чlоагlа мух а хьекхаш хилеи фегара температура республике 23—28, Грозне 26—28 градус йовхал йолаш хилеи тарлу.

Кхоана хувцалуш моркаш а йолаш, юкъ-юкъе догlа а делхаш, тайп-тайпарча оагlонашкахьара секунде 3 — 7 метр чlоагlа мух а хьекхаш хилеи фегара температура бийсана 11—16, дийнахьа 21—26 градус йовхал йолаш хилеи тарлу.

Метеостанци.

ТХА АДРЕС: 364907, г. Грозный, Маяковски ул. 92. Телефонаш: редактора — 9-24-08; редактора заместитела — 9-24-03; бехктокхама секретара — 9-24-00; отделий: партийни вахара — 9-24-04; промышленностеи транспортеи — 9-24-01; юрта боахама — 9-24-06; культуре — 9-24-05; письмой — 9-24-07; корректоске — 2-89-88.

НАШ АДРЕС: 364907, г. Грозный, ул. Маяковского, 92. Телефоны: редактора 9-24-08; заместителя редактора — 9-24-03; ответственного секретаря — 9-24-00; отделов: партийной жизни — 9-24-04; промышленности и транспорта — 9-24-01; сельского хозяйства — 9-24-06; культуры — 9-24-05; писем — 9-24-07; корректорской — 2-89-88.

Газет арадувл шинарей, ерей, шоаттей деношка

С00226. «Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковске, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 3873.